

46/2010

Ehdotus uudeksi
yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen
liittyväksi lainsäädännöksi

Lausuntotiivistelmä
yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

46/2010

Ehdotus uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Lausuntotiivistelmä
yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä

11.6.2010

Julkaisun nimi	Ehdotus uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Lausuntotiivistelmä yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä.		
Tekijä	Sini Kumpulainen		
Oikeusministeriön julkaisu	Mietintöjä ja lausuntoja	Sarjanumero	46/2010
OSKARI numero	OM 12/42/2006	HARE numero	OM004:00/2007
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (nid.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (nid.)	978-952-466-978-8	ISBN (PDF)	978-952-466-979-5
Asia- ja avain- sanat	yhdenvertaisuus, tasa-arvo, syrjintä		
Tiivistelmä	Julkaisu sisältää tiivistelmän yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä (OMKM 2009:4) annetuista lausunnoista. Oikeusministeriö pyysi lausuntoa 74 taholta. Lausunnon antoi 56 tahoa.		

Lähes kaikki lausunnonantajat pitivät yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamista tarpeellisena. Suurin osa vastaajista piti toimikunnan mietintöä hyvänä lähtökohdiana lainsäädännön uudistamiselle, mutta katsoivat, että lakiesitys vaatii vielä jatkovalmistelua ennen hallituksen esityksen antamista. Huomiota kiinnitettiin erityisesti vaikutusten arviointiin, viranomaisten toimivaltasäännösten selkeyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä riittävien resurssien varaamiseen uuden lainsäädännön tehokkaan toimeenpanon takaamiseksi.

Suurin osa lausunnonantajista piti soveltamisalan laajentamista tervetulleena. Useilla lausunnonantajilla oli kuitenkin täsmennysehdotuksia lain soveltamiseen omilla erityisaloillaan. Lausunnonantajat kannattivat yleisesti syrjinnän käsitteen laajentamista kattamaan moniperusteisen syrjinnän, läheissyrynnän ja olettaamaan perustuvan syrjinnän. Samoin kannatettiin kohtuullisten mukautusten laiminlyönnin säätämistä syrjinnäksi, joskin huolta aiheutti kohtuullisuuden määrittelemisen vaikeus.

Edistämismahdollisuuksien laajentamista pidettiin pääsääntöisesti tervetulleena. Suhautuminen yhdenvertaisuuslain valvontaan vaihteli. Mielenkiintoa jakoi etenkin ehdotetun yhdenvertaisuusvaltuutetun rooli yhdenvertaisuuslain valvonnassa työelämässä.

11.6.2010

Publikationens titel Förslag till ny likabehandlingslag och lagstiftning som har samband med den. Sammandrag av utlåtandena om jämlikhetskommissionens betänkande

Författare Sini Kumpulainen

Justitieministeriets publikation Betänkanden och utlåtanden **Serienummer** 46/2010

OSKARI nummer JM 12/42/2006 **HARE nummer** JM004:00/2007
ISSN-L 1798-7091
ISSN (häft.) 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISBN (häft.) 978-952-466-978-8 **ISBN (PDF)** 978-952-466-979-5

Sak- och nyckelord jämlikhet, jämställdhet, diskriminering

Referat Publikationen innehåller ett sammandrag av utlåtandena om jämlikhetskommissionens betänkande (OMKM 2009:4). Justitieministeriet begärde ett utlåtande av 74 instanser. Utlåtande gavs av 56 instanser.

Nästan alla remissinstanser ansåg att revidering av likabehandlingslagstiftningen är nödvändig. De flesta av remissinstanserna ansåg kommissionens betänkande vara en god utgångspunkt för att revidera lagstiftningen, men de var också av den åsikt att lagförslaget förutsätter fortsatt beredning innan en regeringsproposition kan lämnas. Man fäste avseende särskilt vid konsekvensbedömningen, tydlighet och skarp avgränsning av bestämmelserna om myndigheternas befogenheter samt vid det att tillräckliga resurser ska reserveras för att garantera en effektiv verkställighet av den nya lagstiftningen.

Merparten av remissinstanserna välkomnar ett bredare tillämpningsområde. Flera remissinstanser hade dock några preciseringsförslag om tillämpningen av lagen på deras egna specialområden. Remissinstanserna understödde i allmänhet utvidgande av begreppet diskriminering så att det ska omfatta diskriminering på flera grunder, diskriminering på grund av närstående och presumtiv diskriminering. Likaså understödde man att underlåtelsen att vidta rimliga anpassningsåtgärder ska i fortsättningen betraktas som diskriminering, än om man var bekymrad över att det är svårt att definiera vad som är rimlig.

I regel stödde man utsträckande av de förpliktelser som gäller främjande av likabehandling. Remissinstansernas åsikter om övervakningen av att likabehandlingslagen iaktas varierade. Särskilt åsikter om den föreslagna diskrimineringsombudsmannens roll vid övervakning av att likabehandlingslagen iaktas i arbetslivet var uppdelade.

DESCRIPTION

MINISTRY OF JUSTICE
Finland

11.6.2010

Name of the Publication Proposal for a new Equal Treatment Act.
Summary of statements on the report of the Equality Committee

Author Sini Kumpulainen

Publication of the Ministry of Justice Memorandums and statements **Serial number** 46/2010

OSKARI number OM 12/42/2006 **HARE number** OM004:00/2007

ISSN-L 1798-7091

ISSN (bound) 1458-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105

ISBN (bound) 978-952-466-978-8 **ISBN (PDF)** 978-952-466-979-5

Keywords equality, non-discrimination

Abstract The publication includes a summary of the statements given on the report of the Equality Committee (OMKM 2009:4). The Ministry of Justice requested a statement from 74 stakeholders. Altogether 56 stakeholders submitted a statement.

Almost all the respondents were of the opinion that a reform of the non-discrimination and equality legislation is needed. Most of the respondents considered that the committee report serves as a good starting point for reforming the legislation, but they were of the opinion that the proposal still requires some further preparation before a Government proposal can be submitted. Attention was paid especially to impact assessment, clarity and precise definition of the provisions on the distribution of powers between the authorities, as well as to the fact that sufficient resources shall be reserved to guarantee an effective implementation of the new legislation.

Most of the respondents welcomed a broader scope of application. However, several respondents put forward some specifying proposals as for the application of the Act in their own fields of expertise. In general, the respondents supported the proposal that the concept of discrimination be extended to cover multiple discrimination, discrimination by association and discrimination by presumption. Similarly, the proposal that failure to provide reasonable accommodation be regarded as discrimination was supported, although concern was expressed as to the difficulty of defining what is reasonable.

Extending the scope of duties to promote equal treatment was mainly seen as a positive proposal. Attitudes towards monitoring the compliance with the Equal Treatment Act varied. Opinions were especially split regarding the role of the proposed Ombudsman for Equal Treatment in monitoring the compliance with the Act in workplaces.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
2	LAUSUNNOT YHDENVERTAISUUSTOIMIKUNNAN MIETINNÖSTÄ	12
3	YHTEENVETO LAUSUNNOISTA.....	14
4	YLEISIÄ HUOMIOITA TOIMIKUNNAN MIETINNÖSTÄ JA EHDOTUKSISTA UUDEKSI YHDENVERTAISUUSLAINSÄÄDÄNNÖKSI.....	16
4.1	Ministeriöt	16
4.2	Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat.....	17
4.3	Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting.....	19
4.4	Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat	19
5	SOVELTAMISALA JA SYRJINNÄN KÄSITE.....	24
5.1	Ministeriöt	24
5.2	Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat.....	25
5.3	Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting.....	27
5.4	Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat	27
6	EDISTÄMISVELVOITTEET.....	32
6.1	Ministeriöt	32
6.2	Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat.....	32
6.3	Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting.....	33
6.4	Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat	34
7	VALVONTA.....	36
7.1	Ministeriöt	36
7.2	Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat.....	37
7.3	Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting.....	40
7.4	Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat	40
8	SANKTIOT JA VIREILLEPANO-OIKEUS.....	45
8.1	Ministeriöt	45
8.2	Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat.....	45
8.3	Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat	45

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 25. päivänä tammikuuta 2007 toimikunnan uudistamaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöä. Toimikunnan työn tavoitteena oli uudistaa yhdenvertaisuuslainsäädäntöä tavalla, joka täyttäisi nykyistä paremmin perustuslain 6 §:n sisältämän yhdenmukaisen ja laaja-alaisen syrjintäkiellon asettamat vaatimukset. Lähtökohtana oli lainsäädäntö, joka vahvistaisi yhdenvertaisuuden suojaa kattamalla entistä selkeämmin kaikki syrjintäperusteet, soveltumalla yhdenmukaisemmin kaikkiin elämänalueisiin ja asettamalla eri syrjintätilanteet mahdollisimman samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin.

Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisen yhteydessä tuli tarkistaa tarvittavissa määrin syrjintäasioita nykyisin hoitavien viranomaisten asemaa, tehtäviä ja toimivaltuuksia. Tämä tuli tehdä ottaen huomioon Suomen nykyinen perus- ja ihmisoikeusvalvonta kokonaisuutena sekä tällaiselle valvonnalle asetetut kansainväliset vaatimukset. Toimikunta on työssään huomionnut voimassa olevaan yhdenvertaisuuslainsäädäntöön, erityisesti naisten ja miesten tasa-arvosta annettuun lakiin (609/1986) ja yhdenvertaisuuslakiin, (21/2004) liittyvät erityispiirteet. Lähtökohtana on ollut, ettei nykyisen lainsäädännön mukaista suojan tasoa heikennetä, eikä nykyisiin lakeihin kirjattuja seuranta-, valvontaja edistämismittareita ja niihin liittyviä toimivaltuuksia kavenneta, vaan niitä pyritään edelleen vahvistamaan.

Toimikunnan tehtävänä oli laatia ehdotus uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi. Toimikunnan ehdotukset tuli laatia hallituksen esityksen muotoon ja työ tuli saada valmiiksi 31.1.2009 mennessä. Toimikunnan työlle asetettua määräaikaa jatkettiin ensin 31. päivään lokakuuta 2009 saakka ja sitten 30. päivään marraskuuta 2009 saakka.

Työn ensi vaiheessa toimikunta selvitti yhdenvertaisuuslainsäädännön ja siihen liittyvän valvontajärjestelmän uudistamistarpeen laajuutta ja uudistusvaihtoehtoja. Näistä seikoista sekä muista työn aikana esiin nousseista periaatteellista kysymyksistä laadittiin välimietintö (OMKM 2008:1), joka luovutettiin oikeusministerille 31. päivänä tammikuuta 2008.

Välimietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta toimikunta jatkoi työskentelyään. Toimikunta luovutti yhdenvertaisuuslain ja siihen liittyvän lainsäädännön uudistamista koskevan mietintönsä (OMKM 2009:4) oikeusministerille 15. joulukuuta 2009.

2 Lausunnot yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä

Mietinnöstä pyydettiin lausunnot yhteensä 74 eri taholta (luettelo liitteenä). Lausuntoja saatiin yhteensä 56. Lausunnon antoivat seuraavat tahot:

Ulkoasiainministeriö
Sisäasiainministeriö
Puolustusministeriö
Valtiovarainministeriö ja Valtion työmarkkinalaitos
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Ympäristöministeriö

Tasa-arvovaltuutettu
Vähemmistövaltuutettu
Lapsiasiavaltuutettu

Tasa-arvolautakunta
Syrjintälautakunta

Saamelaiskäräjät
Svenska Finlands folkting

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO
Kieliasiaain neuvottelukunta
Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora
Romaniasiaain neuvottelukunta
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
Valtakunnallinen vammaisneuvosto
Vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta
Vähemmistöasiain neuvottelukunta

Kuluttajavirasto
Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue

Suomen Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos
Kirkon työmarkkinalaitos (Suomen Evankelisluterilainen kirkko)
Suomen ortodoksinen kirkollishallitus
Suomen evankelis-luterilainen kirkko, kirkkohallitus
Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Yrittäjät, Valtion työmarkkinalaitos, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Kirkon työmarkkinalaitos, Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja Akava ry
Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Suomen Yrittäjät SY
Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry

Finanssialan keskusliitto ry
Viestinnän keskusliitto

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
Amnesty International, Suomen osasto
Erilaisten oppijoiden liitto ry
Ihmisoikeusliitto ry:n
Kuuloliitto ry
Kuurojen liitto ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto
Naisjärjestöjen keskusliitto
Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry
Omaishoitajat ja Läheiset -liitto ry
Pelastakaa Lapset ry
Potilasyhdistys Trasek ry
Seta ry
Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto – SAMOK ry
Suomen Islamilainen Neuvosto SINE ry
Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
Suomen yliopistot – Finlands universitet Unifi
Vanhustyön keskusliitto ry
Vammaisfoorumi ry
Vammaisten ihmisoikeuskeskus VIKE
Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn ja FDUV

Lastensuojelun Keskusliitto ilmoitti, ettei anna asiasta lausuntoa.

3 Yhteenveto lausunnoista

Tähän muistioon on koottu lausunnonantajien näkemyksiä yhdenvertaisuustoimikunnan mietinnöstä seuraavista keskeisistä kysymyksistä:

- yleiset huomiot toimikunnan mietinnöstä ja ehdotuksesta uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi
- soveltamisala ja syrjinnän käsite
- edistämismittarit
- valvonta
- sanktiot ja vireillepano-oikeus

Lausunnonantajat on yhteenvedossa jaettu neljään ryhmään: ministeriöt, valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat, Saamelaiskäräjät ja Svenka Finland folkting sekä yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Lausuntopalautteesta voidaan yhteenvetona esittää seuraavaa. Kuten jo välimietintövaiheessakin, lähes kaikki lausunnonantajat pitivät yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamista tarpeellisenä. Suurin osa lausunnonantajista katsoi, että toimikunnan mietintö muodostaa hyvän lähtökohdan lainsäädännön uudistamiselle, mutta vaatii vielä jatkovalmistelua ennen hallituksen esityksen antamista. Huomiota kiinnitettiin erityisesti vaikutusten arviointiin, viranomaisten toimivaltasääntöjen selkeyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä riittävien resurssien varaamiseen uuden lainsäädännön tehokkaan toimeenpanon takaamiseksi.

Suurin osa lausunnonantajista piti soveltamisalan laajentamista tervetulleena. Useilla lausunnonantajilla oli kuitenkin täsmennysehdotuksia lain soveltamiseen omilla erityisaloillaan. Tässä yhteydessä korostettiin soveltamisalan täsmällisyyden merkitystä ja mietinnössä esitettyä laajempaa yhdenvertaisuuden punnintaa suhteessa muihin perusoikeuksiin kuten omaisuuden suojaan, sananvapauden ja sopimusvapauden sekä kunnalliseen itsehallintoon. Lisäksi yhdenvertaisuuslain ja siihen liittyvien lakien soveltamisalan tarkennuksia toivottiin suhteessa erityislainsäädäntöön kuten esimerkiksi työelämää, koulutusta sekä asumista ja rakentamista koskevaan lainsäädäntöön.

Useimmat lausunnonantajat kannattivat syrjinnän käsitteen laajentamista kattamaan moniperusteisen syrjinnän, läheissyryjinnän ja olettaaman perustuvan syrjinnän. Samoin kannatettiin kohtuullisten mukautusten laiminlyönnin säätämistä syrjinnäksi, joskin huolta aiheutti kohtuullisuuden määrittämisen vaikeus. Useat lausunnonantajat ottivat myös kantaa erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteisiin ja toivat esiin poikkeustapauksia, joista olisi syytä ottaa nimenomainen maininta säännökseen. Tällaisia erityisiä oikeuttamisperusteita esitettiin liittyen koulutukseen, uskonnollisiin yhdyskuntiin, kunnalliseen itsehallintoon ja finanssipalveluihin.

Edistämismittareiden laajentamista pidettiin pääsääntöisesti tervetulleena. Syrjinnän ehkäisyssä pääpainon siirtämistä yhdenvertaisuuden edistämisen pidettiin tervetulleena uudistuksena. Toisaalta useissa lausunnoissa esitettiin kriittisiä näkemyksiä yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisen aiheuttamista kustannuksista ja hallinnollisen taakan li-

sääntymisestä. Monissa lausunnoissa otettiin kantaan syrjinnän vaarassa olevien ryhmien ottamiseen mukaan yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimiseen, yhdenvertaisuussuunnitelman sisältöön sekä mahdollisuuteen yhdistää yhdenvertaisuussuunnitelma johonkin toiseen työntäjän, koulutuksen järjestäjän tai viranomaisen laatimaan suunnitelmaan.

Suhtautuminen yhdenvertaisuuslain valvontaan vaihteli. Valvontasäännöksiä kritisoitiin niiden tarkkarajaisuuden ja selkeyden puutteesta. Uuden yhdenvertaisuusvaltuutetun perustamista kannatettiin yleisesti. Sen sijaan yhdistetyn yhdenvertaisuuslautakunnan perustaminen tasa-arvo- ja syrjintälautakuntien tilalle jakoi mielipiteitä. Enemmistö kuitenkin kannatti lautakuntien yhdistämistä. Yhdistettyä lautakuntaa kannattaneet katsoivat, että uusi lautakunta antaisi paremmat lähtökohdat käsitellä tapauksia, joissa kyse on moniperusteisesta syrjinnästä. Lautakuntien yhdistämistä vastustaneet katsoivat yhdistämisen olevan mielekästä ainoastaan siinä tapauksessa, että toimikunta olisi päätenyt ehdottamaan yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain yhdistämistä.

Lausunnonantajat olivat hyvin eri linjoilla sen suhteen, minkälainen rooli ehdotetulla yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla työelämän valvonnassa. Yhtäältä katsottiin, että jo toimikunnan ehdotus antaisi valtuutetulle liian paljon toimivaltuuksia. Tämän suuntaisia näkemyksiä esittäneet tahot katsoivat, että työelämän valvonta tulisi säilyttää nykyisellään. Toisenlaista näkökantaa edustavissa lausunnoissa katsottiin, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi valvoa yhdenvertaisuuslakia työelämässä, kuten muuallakin yhteiskunnassa. Tätä kantaa edustavien mielestä valtuutetulla tulisi olla vähintään rinnakkainen toimivalta työsuojeluviranomaisten kanssa. Lisäksi useissa lausunnoissa otettiin kantaan valtuutetun tiedonsaantioikeuksiin, osallistumiseen työpaikoille tehtäviin tarkastuksiin sekä valtuutetun mahdollisuuteen avustaa syrjinnän uhreja.

4 Yleisiä huomioita toimikunnan mietinnöstä ja ehdotuksista uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi

4.1 Ministeriöt

Ulkoasiainministeriö toteaa lausunnossaan, että ehdotus uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi on monilta osin oikeasuuntainen. Ministeriö korostaa, että uudistuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota Suomen sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin, mukaan lukien YK:n vammaissopimus.

Sisäasiainministeriö pitää toimikunnan mietintöä hyvänä ja kannattaa esityksen antamista eduskunnalle vielä tällä hallituskaudella. Ministeriö korostaa yhdenvertaisuuden ja syrjinnän vastaisen politiikan kehittämiseen ja toimeenpanoon liittyvien ohjauksen ja tehtävien yhteensovittamista valtioneuvostossa sekä riittävien resurssien varaamista näiden tehtävien hoitoon. Ministeriö katsoo olevansa edelleen varteenotettava vaihtoehto yhdenvertaisuuskysymyksiä yhteensovittavaksi ministeriöksi, ottaen huomioon sen nykyisen roolin syrjinnän vastaisen politiikan valmistelussa.

Puolustusministeriö toteaa lausunnossaan esityksen merkitsevän parannusta nykysääntelyyn. Ministeriö kiinnittää lausunnossaan kuitenkin huomiota mietintöön sisältyvissä lausumissa esiin nostettuihin epäkohtiin ja eriävien mielipiteiden ja lausumien määrään. Ministeriö katsoo edellä mainittujen seikkojen antavan aiheita jatkotarkastelulle.

Valtiovarainministeriö ja Valtion työmarkkinalaitos toteavat yhteisessä lausunnossaan, että esitys ei sellaisenaan ole toteuttamiskelpoinen. Valtion työmarkkinalaitos yhdessä työnantajajärjestöjen kanssa vastustaa lakimuutosta. Ministeriön ja työmarkkinalaitoksen mukaan esityksen vaikutukset viranomaisten toimintaan ja julkiseen talouteen ovat siinä määrin negatiivisia, että lakiehdotuksen sisältöä tulee muuttaa olennaisesti. Ministeriö ja työmarkkinalaitos toteavat, että esitystä ei ole valmisteltu riittävän laajalaisesti, ja esimerkiksi vaikutusten arvioinnissa on puutteita. Ne toteavat lakimuutoksen aiheuttavan viranomaisille huomattavia taloudellisten kustannuksia ja sitovan huomattavan määrän henkilöresursseja. Valtiovarainministeriö ei puolla mietinnössä ehdotettuja määrärahojen tai virkojen lisäyksiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että yhdenvertaisuuden näkökulmasta olisi tärkeää tarkastella laajemminkin esityksen suhdetta muihin perusoikeuksiin kuten uskonnon ja omantunnon vapauteen.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, ettei se ota kantaa esityksen yksityiskohtiin johdettuihin mietintöön jätetyistä lukuisista eriävistä mielipiteistä ja lausumista. Yleisellä tasolla ministeriö kehottaa jatkovalmistelussa vielä tarkastelemaan mahdollisuuksia yhtenäistää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön sisältöä. Ministeriö pitää tarpeellisenä mietinnössä esitettyä laajempaa arviointia vaikutuksista viranomaisten toimintaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että jatkovalmistelussa erityisesti vaikutusten arviointiin tulee kiinnittää huomiota. Ministeriö korostaa, että lain valvonnan kannalta on

tärkeää pitää huolta siitä, että valvoville viranomaisille varataan tarvittavat resurssit ja pidetään huolta siitä, että viranomaisten asiantuntemus on riittävää.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä esityksen tavoitetta ja katsoo, että Suomeen tarvitaan EU:ssa parhaillaan valmisteilla olevan yhdenvertaisuusdirektiivien takia kaikkia syrjintäperusteita kattava lainsäädäntö. Koska toimikunnan ehdottama lainsäädäntö ei tuo selvyyttä tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain viranomaisvalvontaorganisaation monimutkaisuuteen, on hyvä, että naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskevat erityispiirteet on tunnustettu ja että tasa-arvolaki pysyy omana lakinaan. Sosiaali- ja terveysministeriössä on parhaillaan valmisteilla tasa-arvolain muutos ja ministeriö toteaa ottavansa valmistelussa huomioon yhdenvertaisuustoimikunnan kannanotot transsukupuolisuuden, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaiseminen sisällyttämisestä tasa-arvolakiin.

Ympäristöministeriö pitää ehdotusta yhdenvertaisuuslaiksi hyvänä. Toisaalta se myös toteaa kannattavansa yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain yhdistämistä.

4.2 Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain yhdistämistä. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että valmistelua on jatkettava tavoitteena yhtenäinen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmat yhdistävä lainsäädäntö ja viranomaisrakenne. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että valmistelussa olisi otettava laajemmin huomioon YK:n lasten oikeuksien sopimus ja perustuslain 6 § 3 momentti lasten oikeuksista. Lasten näkökulma tulisi sisällyttää sekä viranomaisten yhdenvertaisuussuunnitelmiin että yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintaan.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että toimikunnan ehdotus merkitsisi toteutuessaan syrjinnän suojan parantumista ja tehostumista monessa suhteessa. Valtuutettu yhtyy toimikunnan näkemykseen siitä, että transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaiseminen voidaan syrjintäperusteena parhaiten huomioida tasa-arvolakia muuttamalla. Sukupuolivähemmistöjen syrjintäsuojaa ja tasa-arvoa yhteiskunnassa, työelämässä, koulutuksessa ja palveluissa on parannettava ja tasa-arvolain uudistusta on ryhdyttävä valmistelemaan mahdollisimman pian.

Vähemmistövaltuutettu pitää yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisen eteenpäin viemistä tärkeänä ja kiireellisenä. Valtuutettu katsoo, että toimikunnan ehdotukset merkitsisivät huomattavaa parannusta verrattuna nykytilanteeseen, vaikka toimikunta ei kaikilta osilta saavuttanutkaan sen työlle asettuja tavoitteita.

Syrjintälautakunta toteaa lausunnossaan, että tavoitetta kaikkien syrjintäperusteiden asettamisesta samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin ei ole saavutettu, vaikka toimikunnan ehdotukset ovatkin oikean suuntaisia. Erityisen harmillisena lautakunta pitää työelämään koskevan oikeusturvan eriyttämistä muusta oikeusturvasta. Lautakunta kritisoi työmarkkinaosapuolten laajaa edustusta tämänkaltaisessa perusoike-

uslainsäädännön uudistushankkeessa. Lautakunta pitää myös valitettavana, että syrjintä-lautakuntaa ei kutsuttu työhön mukaan, vaikka sillä olisi ollut tarjota merkittävää asiantuntemusta. Lautakunta kiinnittää lisäksi huomiota yhdenvertaisuuslain toimeenpanoon osoitettujen resurssien niukkuuteen ja kehottaa huomioimaan tämän uudistuksen yhteydessä.

Tasa-arvolautakunta pitää toimikunnan ehdotuksia yleisesti ottaen oikeansuuntaisina.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO toteaa toimikunnan ehdotuksen sisältävän monia parannuksia verrattuna nykytilaan ja katsoo ehdotuksen mahdollistavan aiempaa paremmin moniperusteiseen syrjintää puuttumisen. ETNO painottaa koulutuksen ja tiedon tarjoamista eri kielillä ja selkokielellä lainsäädännöstä yhdenvertaisuuden tosiasiallisessa edistämisessä.

Kieliasiain neuvottelukunta toteaa, että ehdotettu yhdenvertaisuuslainsäädäntö vahvistaa kielellisen yhdenvertaisuuden toteutumista ja täten kielellisiä oikeuksia.

Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora kannattaa yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamista.

Romaniasiain neuvottelukunta huomauttaa, että soveltamisalan laajentuminen ja valtuutetun ja lautakunnan toimialan ja tehtävien laajentuminen edellyttää riittävää resursointia, jotta kaikkia syrjintäperusteet tulevat huomioituksi yhdenvertaisesti, ja jotta lakia voidaan valvoa tehokkaasti. Neuvottelukunnan mukaan resursseja olisi toimeenpanossa kohdennettava erityisesti pienyrityksille suunnattuun syrjinnän kiellon ja yhdenvertaisuuden edistämistä koskevaan tiedotukseen ja -koulutukseen. Lisäksi neuvottelukunta katsoo, että laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (valtuutetun tehtävät 3 §) tulisi mainita etniset vähemmistöt, etenkin kun syrjintäperusteissa ilmaisu etninen alkuperä on korvattu laajentavalla ilmaisulla alkuperä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) toteaa kannattavansa uudistusesitystä monilta osin, mutta katsoo, että esitys vaatii lisävalmistelua. Erityisesti vaikutusten arviointia tulee täsmentää ja laventaa. TANE pitää erityisen tärkeänä lain toimivuuden seurantatutkimuksia lain tosiasiallisen tehokkuuden näkökulmasta. TANE kannattaa tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain rinnakkaista kehittämistä ja suojan tason nostamista liittyen yhdenvertaisuuslain sääntelemiin vähemmistökysymyksiin.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto toteaa lausunnossaan, että suurin osa toimikunnan ehdotuksista on hyviä ja kannatettavia.

Vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta toteaa lausunnossaan lakiuudistusten olevan tarpeellisia. Neuvottelukunta katsoo, että yhdenvertaisuuden toteutumisessa erityisesti sosiaali- ja terveystaloudessa on parantamisen varaa. Näin ollen se toivookin, että jatkovalmistelussa huomioidaan mainittujen palvelujen käyttäjien näkökulma paremmin.

Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue (AVI) muistuttaa, että työsuojeluviranomaisten resursseista on huolehdittava, jos niiden valvonta laajenee kattamaan uusia syrjintäperusteita ja edistämismenpiteitä.

4.3 Saamelaiskäräjät ja Sveriges Finlands folkting

Saamelaiskäräjien mukaan yhdenvertaisuuslakia tulee kehittää jatkossa siihen suuntaan, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaki yhdistettäisiin, jolloin myös valtuutettujen ja lautakuntien yhdistäminen olisi mielekästä. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että Suomi saattaa lainsäädäntönsä sille tasolle, että YK:n vammaisten oikeuksia koskeva sopimus voidaan ratifioida. Samoin se katsoo, että yhdenvertaisuuslain valmistelussa tulee huomioida alkuperäiskansajulistuksen velvoitteet. Saamelaiskäräjät huomauttaa, että esityksen pääkohdat tulee kääntää saamen kielilain mukaisesti Suomessa puhuttaville saamen kielille.

4.4 Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Suomen ortodoksinen kirkollishallitus toteaa lausunnossaan, että yhdenvertaisuuslain uudistus vaatii vielä jatkovalmistelua. Kirkollishallitus pitää hyvänä, että uudistuksella pyritään vahvistamaan syrjintäsuojan tasoa. Se pitää oikeana tavoitteena myös sitä, että syrjinnänvastaisen lainsäädännön käsitteet yhdenmukaistetaan. Kirkollishallitus huomauttaa, että kirkon asemaan itsehallinnollisena julkisoikeudellisena yhteisönä tai sen vaikutuksia ehdotettuihin säännöksiin ei ole mietinnössä tuotu esille

Suomen evankelis-luterilainen kirkko (kirkkohallitus) pitää esitystä uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi askeleena eteenpäin syrjinnänvastaisessa työssä ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi Suomessa. Kirkkohallitus pitää olennaisena, että syrjinnän suojan taso sekä seuranta-, valvonta- ja edistämismenpiteitä pyritään edelleen vahvistamaan. Kirkkohallitus pitää erityisenä hyvänä, että kielelliset vaikeudet on tunnistettu ja niihin on kiinnitetty esityksessä huomiota. Kirkkohallitus toteaa, että terminologian yhdenmukaistaminen, käsitteiden konkretisointi ja säädösten ymmärrettävyys ovat viranomaisten ja kansalaisten näkökulmasta tärkeitä.

Suomen Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos (Kuntaliitto) viittaavat yhteisessä lausunnossaan työmarkkinakysymysten osalta Kunnallisen työmarkkinalaitoksen yhdessä muiden työmarkkinajärjestöjen kanssa antamaan lausuntoon. Kuntaliitto on huolissaan esitykseen sisältyneen vaikutusten arvioinnin suppeudesta. Kuntaliitto katsoo, että erityisesti suunnittelovelvoitteen laajennus merkitsisi kunnille ja kuntayhtymille lisävelvoitteita, jotka aiheuttavat hallinnollisen työn ja kustannusten lisäystä. Kuntaliitto muistuttaa, että annettaessa kunnille uusia tehtäviä, on rahoitusperiaatteen mukaan samalla huolehdittava kuntien tosiasiallisista mahdollisuuksista suoriutua tehtävistään. Lisäksi vaikutusten arvioinnissa tulee Kuntaliiton mukaan kiinnittää huomiota esityksen vaikutuksiin jo olemassa olevaan lainsäädäntöön. Kuntaliitto katsoo, että kunnille ei tulisi nykyisessä taloudellisessa tilanteessa säätää uusia tehtäviä.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Yrittäjät, Valtion työmarkkinalaitos, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Kirkon työmarkkinalaitos, Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja Akava ry (työmarkkinajärjestöt) toteavat yhteisessä lausunnossaan, että mietintö on hyvä pohja työelämää koskevien ehdotusten osalta. Ne kuitenkin katsovat, että esitystä tulisi edelleen lähentää työelämäjääoston toimikunnan työaikana laatimiin ehdotuksiin. Työmarkkinajärjestöjen mukaan esitystä on täsmennettävä ja johdonmukaistettava sekä yhteensovitettava paremmin työlainsäädännön kanssa. Vaikutuksista olisi myös tehtävä laajempi arviointi.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ja Suomen Yrittäjät SY ottavat yhteisessä lausunnossaan kantaa mietintöön yritysten näkökulmasta. EK ja SY katsovat, että esitys ei anna riittävää pohjaa eduskuntakäsittelylle vaan valmistelua on jatkettava. Erityisesti ne korostavat perusteellisen yritysvaikutusarvion tekemistä. EK ja SY pitävät ongelmallisena, että kansallista lakia valmistellaan samanaikaisesti EU:n direktiivin kanssa. Ne katsovatkin, että valmistelua tulisi jatkaa vasta, kun yhdenvertaisuusdirektiivin käsittely EU:ssa on saatu päätökseen.

Kirkon työmarkkinalaitoksen mukaan mietintö muodostaa käytettävissä olevan pohjan jatkovalmistelulle työelämää koskevien säännösten osalta, mutta erityisesti säännösten perusteluita ja vaikutusten arviointia olisi sen mukaan täydennettävä. Kirkon työmarkkinalaitos edellyttää, että sen edustaja kutsutaan mukaan jatkovalmistelutyöhön.

Finanssialan keskusliitto ry toteaa lausunnossaan, että ehdotetun yhdenvertaisuuslain säännökset, yksityiskohtaiset perustelut samoin kuin vaikutusten arviointi ovat monilta osin epäselviä tai puutteellisia.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry yhtyy työelämää koskevien ehdotusten osalta työmarkkinajärjestöjen yhteiseen lausuntoon ja elinkeinoelämää koskevien ehdotusten osalta Suomen Yrittäjien ja Elinkeinoelämän keskusliiton lausuntoon.

Viestinnän keskusliitto katsoo, että mietintö ei sellaisenaan anna riittävän johdonmukaista pohjaa eduskuntakäsittelylle. Erityisesti ehdotetun lainsäädännön suhdetta muihin perusoikeuksiin tulisi tarkastella laajemmin.

Amnesty International, Suomen osasto ei lausunnossaan ota kantaa mietinnön yksityiskohtiin. Se korostaa vaatimusta siitä, että kaikkien syrjäntäperusteiden tulisi olla samantasoisien suojapiirissä niin, että eri elämänalueille ulottuvat yhdenmukaiset syrjäntäkiellot, oikeussuojakeinot, edistämisvelvoitteet sekä kaikkia syrjäntäperusteita koskeva yhdenmukainen valvonta.

Erilaisten oppijoiden liitto ry esittää lausunnossaan paheksuntansa siitä, että järjestön edustajaa ei kutsuttu mukaan toimikunnan kansalaisjärjestöjaostoon. Oppimisvaikeudet ovat yksi keskeinen syy syrjäntään ja yhdenvertaisuuslakia uudistettaessa suuri joukko uhkaa jäädä vaille huomiota.

Ihmisoikeusliitto ry:n mukaan toimikunnan ehdotukset ovat oikeansuuntaisia. Mietintöä ei tule kuitenkaan saattaa sellaisenaan hallituksen esitykseksi, koska esitys ei vastaa toimikunnan työlle asetettuja tavoitteita. Ihmisoikeusliitto katsoo, että uudistuksen yhteydessä olisi erityisen tärkeää huolehtia siitä, että lain tehokkaaseen täytäntöönpanoon ja valvontaan varataan riittävät resurssit. Ihmisoikeusliitto kiirehtii esityksen jatkovalmistelua ja huomauttaa, että kansallisen ihmisoikeusinstituution perustaminen on huomioitava valmistelussa.

Kuuloliitto ry pitää tärkeänä, että myöhemmin ryhdytään valmistelemaan tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain yhdistämistä. Kuuloliiton mukaan mietinnössä mainitut täydentävät toimet, kuten asennekasvatus, koulutus ja riittävät voimavarat uudistusten toteuttamiseen, ovat välttämättömiä ja resursoitavia toimia syrjinnän torjuntatyön onnistumisen kannalta. Kuuloliitto myös ihmettelee sitä, että toimikunnan työssä ei alusta asti ollut mukana vammaisedustusta.

Kuurojen liitto ry:n mukaan toimikunnan mietinnössä ehdotetut muutokset korjaisivat monia nykyisen lainsäädännön puutteita. Toisaalta Kuurojen liitto katsoo, että lakiehdotus ei kaikilta osin täytä YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää toimikunnan ehdotuksia pääosin kannatettavina. Se katsoo, että paras vaihtoehto säätää yhdenvertaisuudesta olisi yksi yhteinen laki, jossa säädettäisiin myös sukupuolten välisestä tasa-arvosta sekä yhdenvertaisuusviranomaisista. Se katsoo, että lakiin tulisi sisällyttää myös erityissäännökset lasten yhdenvertaisuuden edistämisestä.

Naisjärjestöjen keskusliitto katsoo lausunnossaan, että toimikunnan työ on jäänyt pahasti kesken, eikä mietintö näin ollen anna edellytyksiä hallituksen esityksen antamiseen. Sen mukaan lainvalmistelua on jatkettava niin, että tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki pidetään erillään. Naisjärjestöjen keskusliitto katsoo, että lakien yhdistäminen merkitsisi naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteutumisen seuranta ja tasa-arvoa edistävien rakenteellisten esteiden purkamista. Se myös kiinnittää huomiota CEDAW-komitean useammille maille antamiin loppupäätelmiin, jossa komitea ilmaisee huolensa naisten syrjäytymysten jäämisestä varjoon yhdistettäessä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosäännöksiä samaan lakiin. Naisjärjestöjen keskusliitto pitää tärkeänä, että jatkovalmistelussa huomioidaan YK:n vammaisten oikeuksien sopimus täydessä laajuudessaan ja että valmisteltavat lait ovat niiden käyttäjien kannalta ymmärrettäviä.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry:n mukaan toimikunnan mietintö on harvinaisen erimielinen. Se katsookin, että uudistusta on ehdottomasti jatkovalmisteltava. Sen mukaan lähtökohtana tulee olla erillinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslaki. Valmistelussa on huomioitava ihmisoikeusnäkökulma eivätkä työmarkkinajärjestöjen käsitykset saa vaikuttaa liiaksi lopputulokseen. NYTKIS kannattaa toimikunnan ehdotusta siitä, että sosiaali- ja terveysministeriö ryhtyy uudistamaan tasa-arvolakia niin, että transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaiseminen lisätään lakiin kielletyiksi syrjäytäperusteiksi. NYTKIS myös kiinnittää huomiota lisäresurssien tarpeeseen.

Omaishoitajat ja Läheiset -liitto ry toteaa lausunnossaan, että mietinnön ehdotukset ovat kannatettavia ja se katsoo kaikkien ehdotettujen lakiuudistusten olevan tarpeellisia. Liitto katsoo, että palvelujen käyttäjän näkökulma tulisi kuitenkin huomioida esityksessä paremmin. Mietinnön puutteena liitto pitää korostunutta työmarkkinaosapuolten näkemystä ja vastaavasti palvelujen käyttäjän näkökulman suppeutta. Koska yhdenvertaisuus kansalaisten välillä ei ole pelkästään työelämään liittyvä kysymys, tulisi palvelujen käyttäjän näkökulma huomioida uudessa yhdenvertaisuuslainsäädännössä

Pelastakaa Lapset ry:n mukaan yhdenvertaisuuslain valmistelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsiin ja heidän mahdollisuuksiinsa vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Seta ry:n mukaan toimikunnan laatima ehdotus on merkittävä edistysaskel yhdenvertaisuuslainsäädännön kehityksessä. Seta ilahtunut toimikunnan ehdotuksesta muuttaa tasa-arvolakia siten, että esityksen ulkopuolelle jäänyt sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu otettaisiin selkeästi huomioon syrjintäperusteena.

Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK ry painottaa, että yhdenvertaisuusvaltuutetulle on tärkeää varata riittävät resurssit yhdenvertaisuuslain edellyttämien tehtävien hoitamiseen ja että uuden lain toteutumista varten on luotava toimivat työkalut. SAMOK toivoo, että uudesta laista tiedotetaan selkeästi ja riittävästi ja että erityisesti syrjinnän uhan alla olevien ryhmien tietoisuutta omista oikeuksistaan vahvistetaan.

Suomen Islamilainen Neuvosto SINE ry (SINE) pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuslakia uudistettaessa kaikki syrjintäperusteet huomioidaan tasapuolisesti. SINE toteaa, että lain sisällöstä, toteuttamisesta ja valvonnasta eri viranomaisille on tärkeää järjestää koulutusta. SINE esittää jatkovalmistelussa pohdittavaksi sitä, miten turvataan uskonnollisten yhdyskuntien sisäiset periaatteet esimerkiksi valittaessa henkilöitä uskonnolliseen tehtävään.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry toteaa lausunnossaan, että mietinnössä ehdotettuja uudistuksia on erittäin tärkeää viedä ripeästi eteenpäin. Allianssi korostaa riittävien resurssien turvaamista yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistolle ja yhdenvertaisuuslautakunnalle sekä ministeriöiden vastuuta yhdenvertaisuuden edistämisessä omilla hallinnonaloillaan.

Suomen yliopistot – Finlands universitet Unifi toteaa, että sillä ei ole huomautettavaa toimikunnan mietinnön yksityiskohtiin. Se katsoo, että yliopistot käytännössä toteuttavat jo nyt ehdotetun yhdenvertaisuuslain henkeä.

Potilasyhdistys Trasek ry pitää valitettavana, että toimikunta ei päässyt päämääräänsä uudistaa lainsäädäntöä myös sukupuolivähemmistöjen oikeuksien osalta. Toisaalta sen mukaan on silti tärkeää, että uusi yhdenvertaisuuslaki saatetaan voimaan mahdollisimman pian. Trasek toivoo, että sukupuolivähemmistöt ja erilaisen sukupuolen kokeminen ja ilmaisu saisivat myös syrjintäsuojan ja edellytykset yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Tähän olisi ryhdyttävä uudistamalla tasa-arvolakia ja rikoslakia yhdenvertaisuuslain uudistamista vastaavalla tavalla. Trasek katsoo, että yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain vaikutusten seurannan tulisi kattaa myös sukupuolivähemmistöt ja lainsäädännön toteutamiselle tulisi varata riittävät resurssit. Koulutus yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaista voitaisiin Trasek:n mukaan yhdistää, jolloin myös tarvittava tieto sukupuolen moninaisuudesta, sukupuolivähemmistöistä, sukupuolen kokemista ja sukupuolen ilmaisusta tulisi jaetuksi.

Vammaisfoorumi ry:n mukaan yhdenvertaisuuslain uudistaminen on kiireellinen ja ajankohtainen asia. Se katsoo, että uusi, YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimukset täyttävä laki, olisi saatava mahdollisimman pian voimaan. Vammaisfoorumi katsoo, että toimikunta ei kaikilta osin ole saavuttanut sen työlle asetettuja tavoitteita. Erityisesti työelämän valvontakysymysten osalta on jääty tavoitteista.

Vammaisten ihmisoikeuskeskus (VIKE) yhtyy Vammaisfoorumin näkemyksiin niiltä osin kun se ei ota kantaa mietintöön omassa lausunnossaan. VIKE pitää uudistuksen nopeaa eteenpäin viemistä tärkeänä ja toimikunnan mietintöä lähtökohtaisesti oikeasuuntaisena. VIKEn mukaan mietinnön sisältö ei täytä kaikilta osin YK:n vammaisso-
pimuksen vaatimuksia. VIKE huomauttaa, että vammaisjärjestöjen on ollut vaikeaa osallistua uudistushankkeeseen, koska vammaisten edustaja saatiin mukaan toimikunnan työhön vasta loppuvaiheessa ja koska työelämänjaostossa ei ollut lainkaan vammaisten edustajaa.

Vanhustyön keskusliitto ry pitää tärkeänä toimia, joilla toteutetaan ikäihmisten oikeutta arvokkaaseen vanhuuteen, heidän tasa-arvoista kohtelua ja osallistumista yhteiskunnassa sekä heidän oikeutta saada riittävästi oikeanlaista apua, tukea ja hoitoa.

Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn ja FDUV (FDUV) toteavat lausunnossaan, että esitystä olisi täydennettävä niin, että toimikunnan työlle asetettu tarkoitus saavutettaisiin. FDUV korostaa, että jatkovalmistelussa vaikutusten arviointia olisi laajennettava kattamaan myös kielikysymykset.

5 Soveltamisala ja syrjinnän käsite

5.1 Ministeriöt

Ulkoasiainministeriö pitää tärkeänä soveltamisalan laajentamista ja katsoo syrjintäperusteiden luettelon jättämisen avoimeksi olevan perusteltua. Ministeriö pitää tervetulleen moniperusteisen syrjinnän, läheissyrynnän ja oletettavaan perustuvan syrjinnän sisällyttämistä syrjinnän kieltoon.

Puolustusministeriö huomauttaa, että koulutuksen järjestäjän määritelmään tulisi sisältyä myös laki Maanpuolustuskorkeakoulusta (1121/2008).

Valtiovarainministeriö ja Valtion työmarkkinalaitos katsovat, että esitys on ristiriidassa nykyisen lainsäädännön kanssa ja että suhdetta muihin lakeihin olisi tarkasteltava uudelleen. Yhdenvertaisuuslaissa tulisi niiden mukaan nimenomaisesti todeta, että muun lain tai asetuksen noudattaminen oikeuttaa poikkeamaan yhdenvertaisuuslain säännöksistä, eikä muun lain noudattaminen voisi olla yhdenvertaisuuslain tarkoittamaan syrjintää.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää yhdenvertaisuuslainsäädännön soveltamisalan laajentamista lähtökohtaisesti hyvänä. Ministeriö katsoo kuitenkin, ettei ole perustelua laajentaa soveltamisalaa koskemaan koulutuksen tavoitteita, sisältöä ja koulutusjärjestelmää. Tulkintaongelmien välttämiseksi yhdenvertaisuuslain suhde koulutusta koskevaan lainsäädäntöön olisi todettava, samoin kuin se, missä määrin soveltamisalan laajennus vaikuttaisi koulutuslainsäädännön soveltamistilanteisiin. Lisäksi ministeriö katsoo, että kohtuullisia mukautuksia ja erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista koskevia säännöksiä tulisi tarkastella laajemmin suhteessa koulutusta koskevaan lainsäädäntöön sekä uskonnollisten yhteisöjen asemaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö huomauttaa, että valmisteltaessa koko yhteiskunnan läpileikkaavaa lakia, tulee laissa käytettyjen käsitteiden, asetettujen velvoitteiden sisällön sekä velvoitteiden rikkomisesta aiheutuvien seurausten olla selkeitä ja täsmällisiä. Huomiota tulee kiinnittää myös yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain erillisyyteen moniperusteista syrjintää koskevien säännösten valmistelussa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä lain tavoitteen selkeää kirjaamista lakiin. Se kannattaa soveltamisalan laajentamista ja pitää erittäin tärkeänä, että laki kattaa myös yksityisen toiminnan. Ministeriö esittää, että myös asunto-osakeyhtiöiden yleisten tilojen tulee kuulua soveltamisalan piiriin. Ministeriö kannattaa moniperusteisen syrjinnän, läheissyrynnän, oletettavaan perustuvan syrjinnän sekä kohtuullisten mukautusten lainminlyönnin sisällyttämistä syrjinnän käsitteeseen. Ministeriö katsoo, että kohtuullisten mukautusten tekeminen olisi tärkeää laajentaa kattamaan myös muut syrjintäperusteet. Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa tulisi ministeriön mukaan painottaa toimien riittävyttä vammaisten ihmisten näkökulmasta. Ministeriön mukaan positiivista erityiskohtelua koskeva säännös on hyvä, mutta erityistoimien oikeasuhtaisuutta ja johdonmukaisuutta on syytä korostaa.

Ympäristöministeriö kannattaa kaikkien syrjintäperusteiden sisällyttämistä samaan lakiin.

5.2 Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että lasten asemaan tulee kiinnittää erityistä huomiota välillisen syrjinnän, moniperusteisen syrjinnän ja läheissyjinnän määrittelyssä.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa tarvetta lisätä tasa-arvolakiin säännös moniperusteisesta syrjinnästä vastaavalla tavalla kuin toimikunta ehdottaa sitä lisättäväksi yhdenvertaisuuslakiin. Moniperustaisen syrjinnän käsitteleminen nimenomaan tasa-arvolain mukaan voi toisinaan olla perusteltua, esimerkiksi silloin, kun yhtenä syrjintäperusteena on työntekijän raskaus. Valtuutettu lisää, että viranomaisten välisiä käytäntöjä moniperusteisen syrjinnän valvonnassa tulisi selkiyttää. Valtuutettu katsoo, että yhdenvertaisuuslain sisältöä on tarkennettava niin, että yhdenvertaisuuslaissa ja tasa-arvolaisissa säädettyjen syrjintäperusteiden välillä ei synny päällekkäisyyttä. Tämä on erityisen tärkeää sen vuoksi, että toimikunta ehdottaa palvelussuhdelaeissa olevien syrjinnän kieltojen korvaamista viittauksella yhdenvertaisuuslakiin.

Vähemmistövaltuutettu kiinnittää lausunnossa huomiota moniperusteisen syrjinnän ehkäisemiseen ja katsoo, että valtuutetulla tulisi olla toimivalta selvittää moniperusteisen syrjinnän tapauksia myös silloin, kun yhtenä syrjintäperusteena on sukupuoli. Tämä edellyttää tasa-arvolakiin lisättävän maininnan moniperusteisesta syrjinnästä. Vähemmistövaltuutettu katsoo, että tasa-arvolakia tulisi lähentää yhdenvertaisuuslakiin, jotta sukupuolivähemmistöjen oikeusturva olisi mahdollisimman yhtenäinen muiden syrjinnän vaarassa olevien ryhmien kanssa.

Syrjintälautakunta kannattaa soveltamisalan selkiyttämistä ja laajentamista, mutta pitää ongelmallisena sitä, että miesten ja naisten tasa-arvosta säädettäisiin edelleen erikseen. Lautakunta kannattaa kohtuullisten mukautusten laiminlyönnin sekä moniperusteisen ja läheissyjinnän määrittelyä syrjinnäksi. Sen sijaan lautakunta ei pidä kannatettavana, että ehdotetun yhdenvertaisuuslain syrjinnän kiello -säännös eroaa perustuslain 6 §:n ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten systematiikasta. Lautakunta katsoo, että häirinnän kiellon ja sananvapauden suhdetta olisi esityksen pohjalta edelleen selkiytettävä. Syrjintälautakunta pitää yhdenvertaisuuslakiin ehdotettua oikeuttamisperustepeykälää (12 §) perustuslain vastaisena säännöksen väljyyden vuoksi.

Tasa-arvolautakunta kannattaa moniperustaisen syrjinnän sisällyttämistä yhdenvertaisuuslakiin.

Kieliasian neuvottelukunta pitää erityisen positiivisena sitä, että kieli syrjintäperusteena saatettaisiin yhdenvertaisuuslain mukaisten oikeussuojakeinojen piiriin. Yhdenvertaisuuslain ja kielilain suhdetta olisi sen mukaan kuitenkin tarpeellista selventää mm. ottamalla yhdenvertaisuuslakiin maininta lakien toisiaan täydentävästä luonteesta. Myös rikoslain ja yhdenvertaisuuslain syrjintäpykälien välistä suhdetta olisi neuvottelukunnan mukaan selkiytettävä, samoin kuin yhdenvertaisuuslain häirinnän määritelmää suhteessa

rikoslain säännökseen, jossa kiihottaminen kansanryhmää vastaan on säädetty rangaistavaksi. Neuvottelukunta ehdottaa ruotsinkielistä koskevien mainintojen lisäämistä säännökseen positiivisesta erityiskohtelusta ja erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista.

Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora kannattaa moniperustaisen syrjinnän käsitteen lisäämistä lakiin. Se kannattaa myös säännöksiä erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista ja positiivisesta erityiskohtelusta.

Romaniasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä ehdotukseen sisältyvää yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajentamista koskemaan kaikkea julkista ja yksityistä toimintaa. Neuvottelukunta pitää valitettavana, että kohtuulliset mukautukset on rajattu vain vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseen. Neuvottelukunta kannattaa moniperusteisen syrjinnän, läheissyjinnän ja olettaaman perustuvan syrjinnän sisällyttämistä syrjinnän käsitteeseen. Neuvottelukunnan mukaan positiivisista erityiskohtelua koskeva säännös on tärkeä ja se pitää myönteisenä säännöksen muotoilemista niin, että se koskee myös tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämistä. Positiivista erityiskohtelua koskevan säännöksen soveltaminen ja tehokas toimeenpano edellyttää neuvottelukunnan mukaan selkeää ohjeistusta, tiedotusta ja koulutusta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE pitää kannatettavana yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajentamista ja katsoo, että tasa-arvosta ja sukupuolisyjinnän kiellosta on tärkeää säätää jatkossakin erillisellä tasa-arvolaillla. Neuvottelukunta pitää tärkeänä, että sukupuolivähemmistöjen syrjimättömyyden suojasta säädettäisiin lailla. Paras vaihtoehto tähän olisi tasa-arvolaki. TANE kannattaa termin ”sukupuolinen suuntautuminen” korvaamista termillä ”seksuaalinen suuntautuminen”. TANE pitää hyvänä, että moniperusteista syrjintää koskevassa säännöksessä mainitaan nimenomaisesti sukupuoli. Ongelmalliseksi TANE näkee kuitenkin sen, että mietinnössä ei määritellä tarkemmin moniperusteisen syrjinnän toimivaltakysymyksiä vaan ne jätetään merkittäviltä osin viranomaiskäytäntöjen varaan.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto pitää erityisen hyvänä yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajentamista. Vammaisneuvosto pitää kohtuullisten mukautusten sisällyttämistä lakiin välttämättömänä ja kannattaa tältä osin toimikunnan ehdotusta. Toisaalta mukautussäännöksessä on sen mukaan kuitenkin puutteita ja sitä olisi edelleen täsmennettävä. Neuvosto pitää hyvänä läheissyjinnän kiellon sisällyttämistä lakiin. Samoin se kannattaa toimikunnan ehdotuksen mukaista syrjinnän määritelmää, positiivista erityiskohtelua ja hyvitystä. Myös lakiehdotukseen sisältyvää velvoitetta vammaisten henkilöiden työllistymis- ja kouluttautumisedellytysten parantamisesta neuvosto pitää hyvänä ja välttämättömänä.

Vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta on erityisen tyytyväinen siihen, että lain soveltamisala laajentuisi kattamaan ikäsyjinnän.

Vähemmistöasiain neuvottelukunta yhtyy toimikunnan näkemykseen, että syrjinnän muodollinen kieltäminen lainsäädännössä ei ole riittävää vaan syrjintää ja häirintää tulee aktiivisin toimenpitein ehkäistä. Neuvottelukunta katsoo, että toimikunnan ehdotukset

parantaisivat syrjintää kohdanneiden oikeussuojakeinoja myös muiden kuin etnisten vähemmistöjen osalta.

Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue (AVI) kannattaa pyrkimystä selventää tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain suhdetta. Tiettyjen käsitteiden päällekkäisyys (tasa-arvolain vanhemmuus ja perhehuoltovelvollisuus suhteessa yhdenvertaisuuslain perhesuhteet -syrjintäperusteeseen) on aiheuttanut ongelmia käytännön valvontatyössä ja näin ollen tiettyjen syrjintäperusteiden sisältöä olisi selvennettävä. Tällaisia selvennystä kaipaavia syrjintäperusteita ovat mielipide, perhesuhteet ja ”muu henkilöön liittyvä syy”. AVI kannattaa syrjintäsäännösten poistamista palvelussuhdelaeista, mutta huomauttaa, että rikoslain syrjintäperusteet eroavat edelleen yhdenvertaisuuslain syrjintäperusteista.

5.3 Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting

Saamelaiskäräjät kannattaa yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajentamista.

Svenska Finlands folkting (Folktinget) kiinnittää lausunnossaan huomiota ehdotetun yhdenvertaisuuslain ja kielilain välisen suhteen epäselvyyteen. Esityksessä olisi sen mukaan selvennettävä, mikä on ruotsinkielen asema kansalliskielenä syrjintäkieltosäännöksessä, ja toisaalta hyvityssäännöksessä. Folktinget pitää säännöstä positiivisesta erityiskohtelusta erittäin tärkeänä erityisesti sen vuoksi, että kyse on viranomaisten velvollisuudesta edistää tosiasiallista yhdenvertaisuutta.

5.4 Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Suomen ortodoksinen kirkollishallitus korostaa, että toimikunnan ehdottaminen säännösten soveltamista kirkon hallintoon ja toimintaan olisi selkiytettävä. Ortodoksista kirkkoa ei ole mainittu ehdotetun yhdenvertaisuuslain 4 §:ssä viranomaisena, vaikka kirkolle seurakuntineen annettu eräitä yhteiskunnallisia tehtäviä, esimerkiksi hautaus-toimi ja väestökirjanpito. Kirkollishallituksen mukaan epäselvää on myös, voidaanko 12 §:n oikeuttamisperustetta työntekijältä tai viranhaltijalta vaadittavasta uskonnollisesta vakaumuksesta soveltaa kirkon tai muun uskonnollisen yhdyskunnan muuhun toimintaan. Kirkollishallitus pitää tärkeänä, että seurakunnat voivat tarjota uskonnon harjoitukseen liittyvien kirkollisten palvelujen ohella myös muita palveluitaan vain seurakunnan jäsenille.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko (kirkkohallitus) huomauttaa, että viranomaiskäsitettä kirkon osalta olisi selkiytettävä ja ehdotettujen säännösten soveltamista kirkon hallintoon ja itsemääräämisoikeuteen nähden olisi tarkennettava. Kirkkohallitus pitää myönteisenä, että esityksessä on pyritty selkeyttämään ja kirjattu aiempaa laajemmin näkyviin syrjinnän eri ilmenemismuotoja. Kirkkohallitus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että moniperusteisen syrjinnän ja risteävän syrjinnän tilanteissa joudutaan soveltamaan kahta lakia, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakia, mikäli sukupuoli on yksi syrjinnän syistä. Kirkkohallitus katsoo, että oletettavasti perustuvan syrjinnän, läheissyjinnän

ja kohtuullisten mukautusten käsitteitä olisi täsmennettävä. Samoin se pitää tarpeellisenä täsmentää erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteita niiltä osin kuin säännös koskee kirkkoa.

Suomen Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos katsovat, että esityksen suhdetta perustuslain mukaiseen kunnalliseen itsehallintoon olisi tarkasteltava laajemmin. Niiden mukaan perusoikeudet eivät voi aina automaattisesti mennä itsehallinnon edelle, vaan perusoikeuskollisoiden lisäksi erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteena on voitava huomioida kunnallisen itsehallinnon vaatimukset. Kunnalla on oltava tietyissä rajoissa oikeus suosia omia asukkaitaan suhteessa muihin. Kuntaliitto on huolissaan siitä, että yhdenvertaisuuslain uudistuksella ollaan tiukentamassa sääntelyä, laajentamassa lain soveltamisalaa ja lisäämässä kuntien velvoitteita. Myönteisenä uudistuksena Kuntaliitto pitää erilaisen kohtelun oikeuttamisperustesäännöksen kytkemisestä perustuslain 6 §:n hyväksyttävään perusteeseen.

Työmarkkinajärjestöjen mukaan kohtuullisten mukautusten tulisi koskea syrjintäperusteista vain vammaisuutta. Mukautuksia koskevia säännösehdotuksia olisi niiden mukaan täsmennettävä ja selkiytettävä sekä sovitettava työoikeudelliseen sääntelyyn työelämän- jaoston luonnostelemalla tavalla.

EK ja SY kannattavat ensisijaisesti yritysten välisten suhteiden ja yritysten sisäisen toiminnan rajaamista soveltamisalan ulkopuolelle tai toissijaisesti sitä, että yritysten toiminta tietyiltä osin rajataan oikeuttamisperustepöytäkirjässä soveltamisalan ulkopuolelle. Niiden mukaan tiedotusvälineiden ja mainonnan sisältö on rajattava soveltamisalan ulkopuolelle ja perusopetus koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen suunnitelmanlaatimiselvöityksen ulkopuolelle. Ne toteavat, että säännöksellä kohtuullisista mukautuksista ei tule lisätä tai muuttaa mukautuksia ja esteettömyyttä koskevaa alakohtaista lainsäädäntöä. Tuotesuunnittelu, -valikoima, ja -valmistus olisi niiden mukaan rajattava mukautussäännöksen ulkopuolelle. *EK* ja *SY* katsovat, että mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa huomioon olisi otettava huomioon tarjottavien tuotteiden ja palvelujen elinkaari, mukautusten tekemisestä syntyvät kustannukset suhteessa saavutettavaan hyötyyn ja elinkeinoharjoittajan toiminta-alueen tavaroiden ja palvelujen tarjonta. Lisäksi mukautusten laiminlyönti tulisi niiden mukaan katsoa syrjinnäksi vain, kun laiminlyönti johtaa välittömään tai välilliseen syrjintään. Ne katsovat, että syrjintäkielto-säännöstä tulisi tarkentaa niin, että laissa määritellään verrokkihenkilö moniperusteisen syrjinnän tilanteissa ja rajataan läheiskäsite tarkoituksenmukaisesti. Lisäksi esityksestä tulisi käydä ilmi mitä eri syrjintäperusteilla tarkoitetaan. Erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteisiin tulisi *EK:n* ja *SY:n* mukaan lisätä finanssipalvelujen osalta ikä, vammaisuus ja terveydentila. Samoin oikeuttamisperustesäännöksessä olisi todettava, että muualla lainsäädännössä olevan velvoitteen täyttäminen muodostaa aina oikeuttamisperusteen. Lisäksi esityksessä tulisi antaa esimerkkejä oikeuttamisperusteista eri syrjintäperusteiden kohdalla.

Kirkon työmarkkinalaitos yhtyy yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajennusten osalta Kirkkohallituksen lausuntoon. Kirkon työmarkkinalaitos muistuttaa, että kirkkohallituk-

nessa valmistellaan parhaillaan syrjäntäkieltoa lisättäväksi kirkkolakiin. Tämä tulisi huomioida yhdenvertaisuuslain valmistelussa.

Finanssialan keskusliitto (FK) huomauttaa, että mahdollisuus käyttää varallisuutta ja henkilön maksukykyä arviointiperusteina finanssipalveluiden myöntämisessä tulee jatkossakin säilyttää. Näin ollen yhdenvertaisuuslain perusteluissa annettu esimerkki varallisuudesta ”muuna henkilöön liittyvänä syynä” ei voisi koskea finanssipalveluita. Erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteita olisi FK:n mukaan selvennettävä. Se esittääkin, että finanssipalveluille myönnettäisiin tasa-arvolain tapainen poikkeus yhdenvertaisuuden periaatteesta. Lisäksi FK ehdottaa, että oikeuttamisperusteisiin lisättäisiin, ettei syrjintänä pidetä menettelyä, joka liittyy voimassa olevan muun lainsäädännön tai viranomaisen ohjeiden perusteella tapahtuvaan palveluntarjoajan velvoitteiden täyttämiseen. FK:n mukaan kohtuullisten mukautusten soveltamisala ja vaikutus tarjottaviin palveluihin jää epäselväksi. Se katsoo, että säännös ei voi kattaa fyysisen esteettömyyden lisäksi itse palvelun sisältöä, koska tämä olisi ristiriidassa erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteiden kanssa, jotka mahdollistavat tietyin edellytyksin erilaisen kohtelun palvelun sisällön osalta.

Kuluttajavirasto kannattaa yhdenvertaisuuslain soveltamisalan laajentamista. Se kannattaa myös vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi säädettyä säännöstä kohtuullisista mukautuksista ja huomauttaa, että kohtuulliseksi katsottavia toimia tulisi arvioida tiukemmin kriteerein sellaisten tavaroiden ja palvelujen osalta, jota ilman kuluttaja ei todellisuudessa voi tulla nyky-yhteiskunnassa toimeen. Erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteista Kuluttajavirasto huomauttaa, että hyväksyttävä oikeuttamisperuste voi käytännössä vaihdella syrjintäperusteesta riippuen.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry mukaan ikään perustuva erilainen kohtelu tavaroiden ja palveluiden tarjonnassa tulisi rajata soveltamisalan ulkopuolelle. MaRa huomauttaa, että tiettyjä palveluita on voitava jatkossakin tarjota edullisemmin tietyille ryhmille ja vastaavasti ravintola- ja majoituspalveluissa on voitava edellyttää asiakkailta tiettyä ikää. MaRa vastustaa mietinnössä ehdotettua mukautusveloitetta, mukautusveloitteen laiminlyönnin säätämistä syrjinnäksi sekä siihen liittyvää hyvitystä. MaRa korostaa elinkeinoharjoittajille asetettavien velvoitteiden yksiselitteisyyden ja täsmällisyyden tärkeyttä ja lisää, että yhdenvertaisuuslain asettamat lisävelvoitteet eivät saa muodostua taloudellisilta kustannuksiltaan kohtuuttomiksi. MaRan mukaan kolmen vuoden siirtymäaika mukautusveloitteiden toteuttamisella on liian lyhyt ja sen tulisi olla vähintään viisi vuotta.

Viestinnän keskusliiton mukaan tiedotusvälineiden ja mainonnan sisällöt tulisi rajata lain soveltamisalan ulkopuolelle vastaavalla tavalla kuin voimassa olevan tasa-arvolain 8 e §:n soveltamisalasäännöksessä. Se perustelee ehdottamaansa soveltamisalarajausta esimerkiksi sillä, että tiedotusvälineiden on voitava erikoistua edustamaan valitsemaansa näkemystä, elämäkatsomusta, alakulttuuria ja toimituksellista linjaa. Jos sisältöjä olisi mukautettava kaikille sopivaksi, tämä uhkasi etenkin pienten ja vaihtoehtoisten viestintäyritysten toimintaresurssija ja voisi johtaa yhdenvertaisuuslain tavoitteen vas-

taiseen tilanteeseen heikentämällä vähemmistöjen oikeuksia vastaanottaa heille suunnattua viestintää.

Erilaisten oppijoiden liiton mukaan yksilön oikeusturvan kannalta olisi toivottavaa, että esityksessä lausuttaisiin julki oppivaikeudet yhtenä syrjintäperusteena ja todettaisiin, että oppimisvaikeudet ovat usein jatkuvan syrjinnän alku. Esityksessä olisi tunnistettava, että henkilöt, joilla on oppimisvaikeuksia, tarvitsevat myös yhdenvertaisuuslain suojaa.

Ihmisoikeusliitto on tyytyväinen soveltamisalan laajentamiseen. Se pitää myönteisenä kohtuullisten mukautusten laiminlyönnin säätämistä syrjinnäksi ja korostaa edistämistoimien tärkeyttä. Ihmisoikeusliitto kiinnittää huomiota erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteisiin, jotka tulisi muotoilla perustuslain 6 §:n sääntelymallin mukaisesti.

Kuuloliitto ry toteaa lausunnossaan, että esitys merkitsee huomattavia parannuksia verrattuna voimassa olevaan lainsäädäntöön. Kuuloliitto pitää erityisen hyvänä sitä, että vammaiset henkilöt on nostettu erityisasemaan valtuutettua koskevassa lakiesityksessä. Kuuloliitto kannattaa soveltamisalan laajentamista ja syrjinnän lisämääritelmiä. Kuuloliiton mukaan kohtuullisten mukautusten tehokkuusajattelua on täsmennettävä säännöksessä ja sen perusteluissa.

Kuurojen Liitto ry on erityisen tyytyväinen soveltamisalan ja syrjintäkiellon laajentamiseen. Kuurojen Liitto pitää erityisen tärkeinä uudistuksina moniperustaisen syrjinnän ja läheissyrjinnän kieltämistä sekä sitä, että lakiin kirjattaisiin edellytykset ryhtyä kohtuullisiin mukautuksiin vammaisten ihmisten yhdenvertaisen kohtelun toteuttamiseksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto katsoo, että soveltamisalan laajennus edistää yhdenvertaisuutta ja mahdollistaa entistä paremmin syrjintään puuttumisen. Erityisen hyvänä se pitää moniperustaisen syrjinnän määrittelemistä syrjinnäksi.

Seta ry tukee lämpimästi lain soveltamisalan laajennusta niin, että se koskisi jatkossa kaikkien syrjintäperusteiden osalta kaikkea yksityistä ja julkista toimintaa. Seta pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuslaki koskisi uskonnollisia yhteisöjä. Seta katsoo moniperustaisen syrjinnän, läheissyrjinnän ja oletettuun syyhyn perustavan syrjinnän käsitteen sisällyttämisen lakiin merkitsevän huomattavaa parannusta syrjittyjen oikeussuojaan. Seta ilmaisee tyytyväisyytensä myös siitä, että termi ”sukupuolinen suuntautuminen” on korvattu termillä ”seksuaalinen suuntautuminen”.

Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK ry pitää erittäin hyvänä, että syrjintäsuojaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan yhtä lailla kaikkia syrjintäperusteita ja kaikkea julkista toimintaa. SAMOK katsoo, että kirjaus kohtuullisista mukautuksista lakiin on tarpeellinen, mutta huomauttaa, että käsite ”kohtuullisen” jää epäselväksi. Vammaisen opiskelijan työharjoittelun onnistumisen kannalta lakiin olisi kirjattava selkeästi, kenellä on vastuu työharjoittelupaikoilla tehtävistä mukautuksista.

Suomen Islamilainen Neuvosto SINE ry pitää tärkeänä, että soveltamisalaa laajennetaan ehdotuksen mukaan.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry pitää erinomaisena syrjintäperusteiden soveltamisalan laajentamista.

Vammaisfoorumi ry pitää erityisen hyvänä, että lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi. Esityksen puutteena vammaisfoorumi pitää asunto-osakeyhtiöiden rajaamista soveltamisalan ulkopuolelle. Vammaisfoorumi kannattaa avointa syrjintäperusteiden luetteloa, moniperusteisen syrjinnän, läheissyrynnän ja olettaaman perustuvan syrjinnän sisällyttämistä lakiin sekä kohtuullisten mukautusten laiminlyönnin säätämistä syrjinnäksi. Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että laissa on säännös kohtuullisista mukautuksista, ja että niiden laiminlyönti katsotaan syrjinnäksi. Se pitää tarpeellisenä tarkentaa säännöstä yhdenvertaisuuslautakunnan mahdollisuudesta velvoittaa kohtuullisten mukautusten tekemiseen. Vammaisfoorumi ei kannata mainintaa siitä, että mukautusten kustannuksia ei pidettäisi kohtuuttomina, jos veloitettu voisi saada niitä varten riittävässä määrin tukea. Se ei myöskään määrittelyä, jonka mukaan velvoittaminen on tarpeellista silloin, kun oikeussuhde, jossa laiminlyönti on tapahtunut, jatkuu edelleen.

Vanhustyön keskusliitto suosittaa harkittavaksi, että kohtuullisia mukautuksia koskeva säännös laajennettaisiin kattamaan vammaisuuden ohella syrjintäperusteista myös iän. Lisäksi Vanhustyön keskusliitto katsoo, että säännökseen positiivisesta erityiskohtelusta tulisi lisätä maininta toimista, joilla vanhuksille taattaisiin yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua.

Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn ja FDUV (FDUV) toteavat lausunnossaan, että ne pitävät positiivisena kaikkien syrjintäperusteiden asettamista samaan asemaan. Niiden mukaan kansalliskielen asemaa, samoin kuin saamen kielen asemaa yhdenvertaisuuslainsäädännössä olisi selkiytettävä, erityisesti suhteessa hyvitykseen, sillä lakien perusteella määrättävät sanktiot olisivat erilaisia. FDUV pitää positiivisena moniperusteisen syrjinnän säätämistä syrjinnäksi, mutta huomauttaa, että myös tässä yhteydessä kielilakien ja yhdenvertaisuuslain välistä soveltamisalajakoa on selvennettävä. Esteettömyyden käsitettä olisi FDUV:n mukaan muotoiltava niin, että siitä käy selvästi ilmi, että esteettömyys kattaa fyysisen esteettömyyden ohella myös muunlaisen esteettömyyden.

6 Edistämismuutokset

6.1 Ministeriöt

Ulkoasiainministeriö pitää edistämismuutosten laajentamista koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille myönteisinä. Ministeriö korostaakin tarvetta täydentää lainsäädännöllisiä uudistuksia koulutuksella ja kasvatuksella ja toteaa, että toimet olisi syytä aloittaa jo peruskoulussa.

Sisäasiainministeriö pitää edistämismuutosten laajentamiseen, erityisesti yhdenvertaisuussuunnitelmiin, liittyviä muutoksia erittäin tervetulleina.

Valtiovarainministeriö ja Valtion työmarkkinalaitos esittävät yhdenvertaisuussuunnitelmantekovelvoitteen poistamista viranomaisilta. Niiden mukaan velvoite laatia yhdenvertaisuussuunnitelma asettaisi viranomaisille kohtuuttomia rasitteita ja olisi hyväksyttävissä ainoastaan rajoitetusti laajennettuna. Ne katsovat yhdenvertaisuussuunnitelman laatimismuutoksen olevan ristiriidassa henkilötietolain kanssa ja huomauttavat, että säännökset suunnitelman käsittelystä syrjintää kokevien ryhmien kanssa ovat liian epämääräisiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että edistämismuutosten jakaminen yhtäältä viranomaisille ja toisaalta koulutuksen järjestäjille ei ole erityisen onnistunut, koska koulutuksen järjestäjät ovat viranomaisia. Ministeriö toteaa lisäksi, että yhdenvertaisuussuunnitelman laatimista koskevaa kolmen vuoden määräaikaa tulisi harkita pidennettäväksi.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa lausunnossaan, että yhdenvertaisuuden edistäminen yhteiskunnassa edellyttää syrjinnän kieltämisen lisäksi positiivisia toimia. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta saadut yhdenvertaisuussuunnittelua koskevat selvitykset tukevat tätä näkemystä. Ministeriö muistuttaa kuitenkin, että hallitus on sitoutunut pk-yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseen, ja yhdenvertaisuussuunnittelua koskevia säännöksiä valmisteltaessa tämä on otettava huomioon. Myös työnantajien, koulutuksen järjestäjien ja viranomaisten suunnitelmantekovelvoite olisi kytkettävä todelliseen tilanteeseen.

6.2 Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa edistämismuutosten laajentamista koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille ja katsoo, että nämä velvoitteet tulee ulottaa myös perusopetukseen.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että soveltuvin osin tasa-arvosuunnitteluvuorokauden kanssa toteutettava yhdenvertaisuussuunnitelma saattaisi edistää työnantajien suunnittelun tehokkuutta ja olla velvoitettujen kannalta selkeämpää. Sukupuoli olisi syytä ottaa huomioon työnantajien yhdenvertaisuussuunnitelmien laadinnassa läpileikkaavana tekijänä.

Kieliasiain neuvottelukunta pitää tervetulleena yhdenvertaisuuden edistämisen painotamista syrjinnän ehkäisyssä. Viranomaisille asetettavan edistämismittarin suhdetta kielilakiin olisi kuitenkin tarkasteltava laajemmin.

Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora kannattaa lämpimästi koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Erityisen hyvänä se pitää edistämistoimien ja niiden vaikuttavuuden arvioimista yhdessä oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Nuora ehdottaakin, että vaikka suunnitelma olisi tehtävä joka kolmas vuosi, olisi toteuttamistoimet käytävä läpi vuosittain tai tarvittaessa useammin.

Romaniasiain neuvottelukunta kannattaa velvoitetta yhdenvertaisuuden suunnitelmalliseen edistämiseen viranomaistoiminnassa, koulutuksessa ja työelämässä. Neuvottelukunta pitää hyvänä, että lakiehdotuksessa painotetaan syrjinnän estämistä ja oikeusturvan tehostamista sekä yhdenvertaisuuden edistämistä. Myös viranomaisen toiminnalliset velvoitteet ovat tärkeitä romaniväestön näkökulmasta ja neuvottelukunta painottaa myös romaniväestön oman osallistumisen merkitystä yhdenvertaisuuden suunnitelmallisessa edistämisessä. Neuvottelukunta pitää myönteisenä myös sitä, että ehdotukseen sisältyy erikseen yleinen edistämismittari ja erityiset edistämismittarit viranomaisille, koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille sekä työantajille.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE katsoo, että työpaikkojen yhdenvertaisuussuunnitelmissa tulisi ottaa huomioon sukupuoli läpileikkaavana tekijänä. Oppilaitoksille osoitettua yhdenvertaisuuden edistämismittaria TANE pitää erityisen tärkeänä. Se katsoo, että perusopetusta ei tulisi rajata velvoitteen ulkopuolelle.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto pitää yhdenvertaisuuden edistämismittareiden laajentamisen vammaisten henkilöiden kannalta välttämättömänä ja erittäin tärkeänä asiana. Lisäksi se pitää erittäin tervetulleena sitä, että edistämismittarin on sisällytettävä vammaisten henkilöiden näkökulman huomioon ottaminen sekä sitä, että edistämismittariin liittyvä viranomaiskäsite on määritelty.

Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue pitää ehdotettuja työelämän edistämismittareita perusteltuna yhdenvertaisuuden tosiasiallisen toteutumisen näkökulmasta.

6.3 Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting

Saamelaiskäräjät kannattaa yhdenvertaisuuden edistämismittareiden laajentamista. Saamelaiskäräjien mukaan esityksessä tulisi harkita yhdenvertaisuussuunnittelun ja saamen kielilain seurannan yhdistämistä.

6.4 Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Suomen ortodoksinen kirkollishallitus katsoo, että edistämismääräysten soveltumista ortodoksisen kirkkoon on täsmennettävä. Ortodoksiselle kirkolle (ei kirkkokunnalle) esitetään poikkeusta yhdenvertaisuussuunnitelman laatimismääräyksiin, mutta muilta osin ortodoksisista kirkkoa koskevat edistämismääräykset jäävät epäselviksi.

Suomen Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos (Kuntaliitto) katsovat, että koulutuksen järjestäjälle ja oppilaitokselle asetettavan suunnitelmanlaatimismääräyksen laajentamista ei perustella riittävästi. Määräystä ei Kuntaliiton mukaan tulisi asettaa yksittäiselle oppilaitokselle. Koulutuksen järjestäjälle asetettavan suunnitelman laatimismääräyksen suhdetta esiopetukseen, koulutukseen ottamiseen ja oppiaineistoon olisi sen mukaan niin ikään tarkennettava. Yhdenvertaisuuslaissa ei tulisi Kuntaliiton mukaan säätää yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöstä niin tarkasti kuin esityksessä ehdotetaan, esimerkiksi suunnitelman käsittely yhdessä syrjittyjen ryhmien tai niitä edustavien järjestöjen kanssa sekä henkilöstön tai sen edustajan kanssa on näin muotoiltuna kestävä ja se ehdottaa säännöksen lieventämistä. Myös vammaisten lasten oikeutta saada koulutusta yhdenvertaisesti olisi syytä tarkastella epäselvyyksien välttämiseksi. Kuntaliitto katsoo, että edistämismääräystä tulisi lieventää esitetystä siten, että uutta suunnitelmaa ei tarvitsisi laatia joka kolmas vuosi vaan riittävää olisi suunnitelman toteutuksen säännöllinen arviointi ja päivitys.

Työmarkkinajärjestöjen mukaan työnantajan yhdenvertaisuuden edistämismääräyksiä tulisi tämentää työelämäjaoon ehdottamalla tavalla. Lisäksi syrjinnän kieltoa ja määritelmää, erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteita ja positiivista erityiskohtelua koskevia perusteluita tulisi tämentää nykyisen yhdenvertaisuuslain mukaisiksi.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry katsoo, että koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen velvollisuutta laatia yhdenvertaisuussuunnitelma kolmen vuoden välein tulisi pidentää esitetystä.

Kuurojen Liitto ry on erityisen tyytyväinen yhdenvertaisuuden edistämismääräysten laajentamiseen.

Kuuloliitto kannattaa yhdenvertaisuuden edistämismääräysten laajennusta.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry kannattaa edistämismääräysten laajentamista koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille. NYTKIS katsoo, että edistämismääräyksiin tulisi ulottaa perusopetukseen.

Pelastakaa Lapset ry pitää yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen säätämistä koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille erityisen kannatettavana ja katsoo, että syrjimätön ympäristö on äärimmäisen tärkeää juuri peruskouluissa.

Seta ry kannattaa toimikunnan ehdotusta edistämismääräysten laajentamista, mutta katsoo, että velvoitettujen joukossa tulisi olla myös evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksinen kirkkokunta sekä julkista hallintotehtävää hoitavat yksityiset. Erityisen tärkeä-

nä Seta pitää koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää ja katsoo, että syrjinnän vastainen työ tulisi aloittaa jo peruskoulussa. Seta pitää kannatettavana oppilaitoksen velvollisuutta laatia yhdenvertaisuussuunnitelma joka kolmas vuosi, samoin kuin työnantajan velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta työpaikoilla.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry pitää erittäin tärkeänä, että yhdenvertaisuuden edistäminen laajennetaan koskemaan koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia, ja se kannattaa yhdenvertaisuussuunnitelmantekovelvoitteen ulottamista myös perusopetukseen. Sen mukaan myös yksityisille, pitkäaikaisesti julkista tehtävää hoitaville tulisi säätää yhdenvertaisuussuunnitelmantekovelvoite. Allianssi esittää, että työnantajan ja viranomaisen velvoitteisiin lisätään syrjinnän ehkäiseminen vastaavalla tavalla kuin on säännöksessä koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Allianssi pitää tärkeänä, että koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen suunnitelman tekoon osallistuvat kaikki oppilaat ja opiskelijat iästä riippumatta. Lisäksi Allianssi toteaa, että perusteluissa tulisi pohtia tarkemmin, mitä toimien tehokkuus ja laajuus tarkoittavat säännöksessä, joka koskee yleistä velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta.

Vammaisfoorumi pitää tärkeänä, että työnantajille, koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille asetetaan yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus. Edistämisvelvoitteet olisi sen mukaan kuitenkin selkeämpää muotoilla samalla tavalla kaikille. Vammaisfoorumi pitää valitettavana yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisvelvoitteen rajaamista työelämässä vain yli 30 työntekijän työyhteisöille. Vammaisfoorumi katsoo, että suunnitelmanlaatimisvelvoitteen tulisi koskea evankelisluterilaista kirkkoa, ortodoksista kirkkokuntaa sekä julkista hallintotehtävää hoitavaa yksityistä. Vammaisfoorumi kiittelee yleisen edistämisvelvoitteen muotoilua (5 §), mutta pitää valitettavana, että säännökset jäävät periaatteen tasolle ilman konkreettisia vaatimuksia ja sanktioita laiminlyönneistä. Vammaisfoorumi pitää esityksen puutteena sitä, että edistämistoimien laiminlyönneistä ei ole mahdollista määrätä hyvitystä. Vammaisfoorumi katsoo, että yhdenvertaisuuslautakunnalla pitäisi olla mahdollisuus asettaa uhkasakko myös työnantajille suunnitelman laiminlyönneistä vastaavalla tavalla kuin koulutuksen järjestäjälle ja viranomaiselle.

Vanhustyön keskusliitto katsoo, että vanhuksia ja ikääntyneitä tulee kuulla yhdenvertaisuussuunnitelmia laadittaessa sekä seurattaessa suunnitelmien toteutumista.

7 Valvonta

7.1 Ministeriöt

Ulkoasiainministeriö katsoo, että vähemmistövaltuutetun korvaaminen uudella yhdenvertaisuusvaltuutetulla on perusteltua. Muilta osin mietinnön ehdotukset lainvalvonnan järjestämisestä eivät ministeriön näkemykseen mukaan tuo parannusta nykytilaan. Lainsäädännön yhtenäisyyttä olisi edelleen parannettava ja erityisesti työelämässä tapahtuvan syrjinnän osalta mietinnössä esitetty malli jättää toivomisen varaa. Ministeriö kiinnittää huomiota yhdenvertaisuuslautakunnan mahdollisuuksiin toimia ja edistää valvontajärjestelmän ymmärrettävyyttä esitetyn lainsäädännön puitteissa. Jos esitetty malli toteutuu, ministeriö katsoo, että toimivaltaisten viranomaisten yhteistyötä on välttämätöntä tiivistää ja jatkossa tulisikin pyrkiä malliin, jossa syrjintäkiellon valvonta olisi selkeämpi kokonaisuus.

Sisäasiainministeriön mukaan jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarkemmin niiden keinojen riittävyttä, joita työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteistyö antaa työelämän syrjimättömyyden valvonnalle. Ehdotetun kaltainen valvontaorganisaatio edellyttää ministeriön mukaan, että työsuojeluviranomaisille varataan riittävät resurssit ja asiantuntijuus etniseen syrjintään puuttumiseksi. Myös matalan kynnyksen oikeussuojakeinoja olisi kehitettävä nykyisestä. Ministeriön mukaan yhdenvertaisuuslautakunnan ja -valtuutetun riippumattomuuden säilyttäminen ja toiminnan tehostaminen on keskeistä. Ministeriö kannattaa syrjintälautakunnan ja tasa-arvolautakunnan yhdistämistä. Tasa-arvovaltuutetun toimivalta tulisi ministeriön mukaan säilyttää entisellään.

Puolustusministeriö katsoo yhdenvertaisuuslakia valvovien työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertaisuusvaltuutetun työnjaon ja riippumattomuuden edellyttävän lisätarkastelua.

Valtiovarainministeriö ja Valtion työmarkkinalaitos esittävät, että yhdenvertaisuusvaltuutetun mahdollisuus valvoa viranomaisten suunnitelmanlaatimisvelvoitteen täyttämistä tulisi poistaa.

Maa- ja metsätalousministeriön mukaan tulisi kartoittaa mahdollisuuksia yhtenäisemmän valvontaorganisaation luomiseksi. Yhdenvertaisuusvaltuutetulle esitetyistä lisäviroista ministeriö toteaa, että valmistelussa on huomioitava valtionhallinnon tuottavuusohjelma, jonka tavoitteena on vähentää valtion henkilöstömäärää, ei lisätä sitä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan yhdenvertaisuuslain valvonnan säilyttäminen työelämässä työsuojeluviranomaisilla on hyvä lähtökohta, kunhan toimivallan rajaukset eri viranomaisten välillä ovat selkeitä. Ministeriö pitää työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertaisuusvaltuutetun välisen yhteistyön lisäämistä hyväksyttävänä ratkaisuna, joka edesauttaa sitä, että valtuutettu voisi nykyistä paremmin kerätä tietoa, tehdä selvityksiä ja edistää tehokkaasti ja vaikuttavasti yhdenvertaisuutta myös työelämässä. Ministeriö huomauttaa, että valvontaa koskevat pykälät ovat osittain sekavia ja lakitekniikassa on hiottavaa. Valtuutetun osallistumisesta tarkastuksiin työpaikoilla, asian siirtämistä työsuojeluviranomaisille sekä valtuutetun oikeutta saada tietoja työntajalta koskevia säännöksiä tulee vielä tarkentaa. Ministeriö kiinnittää huomiota työsuojeluviranomaisten puol-

eettoman ja riippumattoman aseman turvaamiseen ja lakiehdotukseen sisältyviin ongelmallisiin kohtiin tässä suhteessa. Sosiaali- ja terveysministeriö ei kannata toimikunnan ehdotusta yhdistää syrjintälautakunta ja tasa-arvolautakunnan yhdeksi yhdenvertaisuuslautakunnaksi. Ministeriön mukaan lautakuntien yhdistäminen olisi ollut tarkoituksenmukaista vain siinä tapauksessa, että yhdistetyn lautakunnan toimivalta olisi yhtä kattava sekä tasa-arvo- että yhdenvertaisuuskysymyksissä.

Ympäristöministeriö kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun ja yhdenvertaisuuslautakunnan perustamista.

7.2 Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa tasa-arvo- ja syrjintävaltuutettujen yhdistämistä. Valtuutettu pitää myönteisenä yhdenvertaisuusvaltuutetulle säädettäväksi ehdotettua yhteistyövelvoitetta lapsiasiavaltuutetun kanssa.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että ehdotettu järjestelmä yhdenvertaisuuslain valvonnasta on äärimmäisen monimutkainen. Valtuutettu kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle työelämässä rinnakkaista toimivaltaa työsuojeluviranomaisten kanssa sekä ehdotettua selvästi vahvempaa asemaa työelämässä. Valtuutettu toteaa aiemmin kannattaneensa tasa-arvo- ja syrjintälautakunnan yhdistämistä. Kuitenkin nyt, kun työelämän valvonta ollaan rajaamasta erilleen muusta valvonnasta, valtuutettu ei pidä mielekkäänä lautakuntienkaan yhdistämistä, eikä kannata tasa-arvolain valvontajärjestelmään muuttamista esityksellä. Lisäksi valtuutettu pitää kestäättömänä työmarkkinaosapuolten toimikunnassa esille nostamaa ajatusta työneuvoston integroimisesta yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain valvontaan. Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että kansalaisten näkökulmasta tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun nimet voivat olla liian lähellä toisiaan ja saattavat helposti sekoittua ja suosittaakin uudelleen harkittavaksi ehdotetun yhdenvertaisuusvaltuutetun nimeä.

Vähemmistövaltuutetun mukaan yhdenvertaisuuslain valvonta työelämässä on nykyisellään riittämätöntä ja eroaa tasa-arvolain valvonnasta. Valtuutettu ei näe selkeitä perusteita tasa-arvolaista poikkeamiselle ja katsoo, että mietinnössä ehdotettu eriytetty valvonta ei parhaalla mahdollisella tavalla turvaa hedelmällistä vuorovaikutusta syrjintäkieltojen noudattamisen valvonnassa ja yhdenvertaisuuden edistämistyössä työelämässä. Valtuutettu katsoo, että paras tapa järjestää työelämän valvonta olisi ehdotetun yhdenvertaisuusvaltuutetun ja työsuojeluviranomaisten rinnakkainen toimivalta. Oikeus tehdä tarkistuksia työpaikoille voitaisiin säilyttää nykyiseen tapaan työsuojeluviranomaisilla. Sen sijaan valtuutetun tekemän edistämistoimien kannalta valtuutetun tiedonsaantioikeuksia työelämässä olisi laajennettava. Vähemmistövaltuutettu suosittaa harkittavaksi ehdotetun yhdenvertaisuusvaltuutetun uutta sijoittamispaikkaa. Moniperusteisen syrjinnän ehkäisemiseksi ja tapauksiin puuttumisen tehostamiseksi valtuutettu pitää tärkeänä, että tasa-arvovaltuutetulle ja ehdotetulle yhdenvertaisuusvaltuutetulle löydettäisiin yhteinen sijoittamispaikka.

Syrjintälautakunta korostaa yhdenvertaisuutta valvovien oikeusturvaelinten puolueettomuutta ja riippumattomuutta. Nykyinen järjestely, jossa syrjintälautakunnan rahoitus on riippuvainen ministeriön rahoituksesta, ei lautakunnan mielestä täytä kansainvälisiä edellytyksiä. Lautakunta kannattaa yhdenvertaisuuslautakunnan perustamista, mutta katsoo, että sitä ei tule toteuttaa intressipohjaisesti siten, että etujärjestöillä olisi mahdollisuus nimetä edustajiaan sen jäseniksi. Syrjintälautakunnan mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla mahdollisuus hakea yhdenvertaisuuslautakunnalta uhkasakon määräämistä maksettavaksi. Syrjintälautakunta pitää valitettavana, ettei yhdenvertaisuuslautakunnalla ehdotuksen mukaan olisi oikeutta määrätä hyvitystä maksettavaksi.

Tasa-arvolautakunta kannattaa sinänsä laaja-alaisen, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioita käsittelevän yhdenvertaisuuslautakunnan muodostamista Uudistus olisi kuitenkin toteutettava niin, että tasa-arvolain mukainen syrjintäsuojaja ja sen valvonta eivät uudistuksella heikkene. Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain valvonnan yhtenäistämisen kannalta ongelmaksi voivat muodostua näihin kahteen syrjintäperusteeseen liittyvän lainsäädännön ja vakiintuneen tulkintakäytännön useat eroavuudet. Lautakunta toteaa, että mietinnössä ei tarkastella sitä, miten varmistetaan, että tasa-arvoasiaa käsittelevillä yhdenvertaisuuslautakunnan jäsenillä olisi vähintään samassa määrin tasa-arvoasioiden ja työelämän asiantuntemusta kuin nykyisen tasa-arvolautakunnan jäsenillä. Näin ollen tasa-arvolautakunta katsoo, että ehdotusta olisi selkeytettävä ja perusteltava laajemmin. Tasa-arvolautakunnan työelämää edustavat jäsenet kannattavat työelämää koskevien asioiden siirtämistä työneuvostoon.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO katsoo valtuutetun toimivallan laajentumisen tukevan kaikkien syrjintäperusteiden ja moniperusteisen syrjinnän valvonnan kehittymistä positiiviseen suuntaan. ETNO huomauttaa kuitenkin, että valtuutetun tehtävien lisääntyminen ei saa merkitä etnisen syrjinnän valvontaan suunnattujen varojen pienenemistä vaan valtuutetulle on varattava uuden toimivallan mukaiset resurssit. ETNO toteaa, että yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnan suhdetta muihin jo olemassa oleviin neuvottelukuntiin tulisi tarkastella, sillä monien neuvottelukuntien tehtäviin kuuluu tällä hetkellä yhdenvertaisuuteen liittyviä tehtäviä.

Kieliasiain neuvottelukunnan mukaan on lakiteknisesti epäselvää säätää erikseen työelämän ja muiden elämänalojen valvonnasta. Kieliasiain neuvottelukunta katsoo, että yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnan tehtävät tulisi selkeyden vuoksi rajata yhdenvertaisuuden seuraamiseen ja edistämiseen.

Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora katsoo, että nuorten työntekijöiden näkökulmasta on hyvä asia, että lain valvonta työelämässä olisi edelleen työsuojeluviranomaisilla. Nuoret saavat näin ollen apua työelämän ongelmiin saisi niin sanotusti yhdeltä luukulta.

Romaniasiain neuvottelukunta toteaa mietinnössä esitetystä niin sanotun eritetyn valvonnan mallista, että erityistä huomiota tulee kiinnittää työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteistyöhön. Neuvottelukunta muistuttaa lisäksi, että valvonta- ja asiantuntijaresursseja on varattava työsuojeluviranomaisille riittävästi. Erityisen hyvänä neuvottelukunta pitää sitä, että syrjintää kohdanneet voisivat ottaa yhteyttä työ-

suojeluviranomaisten lisäksi myös valtuutettuun. Neuvottelukunta kannattaa lautakuntien yhdistämistä ja valtuutetun toimialan laajentamista sekä kiinnittää huomioita siihen, että kaikissa valvontaelimissä, myös lukien yhdenvertaisuusneuvottelukunnassa, tulee turvata romaneja koskeva asiantuntemus ja edustus. Neuvottelukunta kiinnittää lisäksi huomiota yhdenvertaisuusneuvottelukunnan ja romaniasiain neuvottelukunnan yhteistyöhön tärkeyteen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE toteaa, että valtuutetun vähäinen rooli työelämää koskevassa valvonnassa voi vaikeuttaa kokonaisnäkemysten muodostumista työelämän syrjinnästä. TANE katsoo, että ehdotettu malli on monimutkainen ja se tulisi mitä todennäköisimmin aiheuttamaan ongelmia käytännön valvontatyössä. TANE kyseenalaistaa sen, onko syrjintälautakunnan ja tasa-arvolautakunnan yhdistämiselle riittäviä perusteita. Jos yhdistämiseen kuitenkin päädytään, tulee TANE:n mukaan lautakunnan toimivallan yksityiskohtia täsmentää. TANE pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuslautakunnalle ehdotettu mahdollisuus sovitella ja vahvistaa sovinto yhdenvertaisuuslain mukaan käsiteltävissä tapauksissa laajennettaisiin koskemaan myös tasa-arvolain tapauksia. Lisäksi TANE katsoo, että valitusoikeus tasa-arvolautakuntaan tulee avata uusille, relevanteille intressiryhmille tasa-arvolain uudistuksen yhteydessä. TANE pitää valtuutetun riippumattomuuden turvaamista tärkeänä, samoin kuin riittävien resurssien turvaamista kaikille yhdenvertaisuuslain toteutumista valvoville tahoille.

Valtakunnallinen vammaisneuvosto pitää yhdenvertaisuusvaltuutettua ja yhdenvertaisuuslautakuntaa koskevia ehdotuksia oikeansuuntaisina. Neuvosto kritisoi kuitenkin työelämän rajaamista valtuutetun ja lautakunnan toimialan ulkopuolelle. Se katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulee olla rinnakkainen tai ainakin täydentävä toimivalta työsuojeluviranomaisten kanssa valvottaessa yhdenvertaisuutta työelämässä. Lisäksi neuvosto kannattaa valtuutetulle laajaa tiedonsaantioikeutta. Neuvosto pitää puutteena sitä, että ehdotuksessa ei ole tuotu esiin, miten vammaisten osallisuus työsuojeluviranomaisten suorittamassa valvonnassa järjestettäisiin. Näiltä osin neuvosto katsoo, että ehdotus ei täytä YK:n vammaissopimuksen asettamia velvoitteita. Neuvosto kannattaa valtuutetun sijoittamista erilleen ministeriöstä, ja esittää valtuutetun toimivaltuuksien laajentamista esitetystä vammaisasioiden osalta. Vammaisneuvosto kannattaa myös laaja-alaista yhdenvertaisuuslautakuntaa, mutta toivoo tarkennuksia sääntelyyn esimerkiksi jaostokokoonpanojen osalta.

Vähemmistöasiain neuvottelukunta kannattaa vähemmistövaltuutetun toimialan laajentamista kaikkiin syrjintäperusteisiin. Lisäksi se pitää tärkeänä laaja-alaisen yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnan perustamista.

Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue (AVI) toteaa, että yhdenvertaisuuslain valvontaviranomaisten välinen yhteistyö on työelämässä tärkeää, mutta se ei saa vaarantaa työsuojeluviranomaisen riippumattomuutta ja puolueettomuutta. AVI toteaa, että tasa-arvolain valvonnassa olevat päällekkäisyydet työsuojeluviranomaisten ja valtuutetun välillä ovat aiheuttaneet hämmennystä. Erityisen haasteellista on ollut moniperusteisen syrjinnän valvonta viranomaisten yhteistyöstä huolimatta. Jatkovalmistelussa tuleekin sen mukaan tarkemmin pohtia työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertai-

suusvaltuutetun toimivaltakysymykset ja yhteistyötä. AVI pitää tärkeänä käytännön tarpeisiin pohjautuvia yhteistyömuotoja, joissa yhteistyön kynnyks on matala. AVI pitää tarpeettomana säännöksiä yhdenvertaisuusvaltuutetun käytöstä asiantuntijana tehtäessä tarkastuksia työpaikoille ja työsuojeluviranomaisten velvollisuudesta pyytää lausunto yhdenvertaisuusvaltuutetulta yhdenvertaisuuslain tulkintatapauksissa. AVI:n mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei myöskään tulisi olla harkintavaltaa sen suhteen siirtääkö sen työsuojeluviranomaisten toimivaltaan kuuluvan asia työsuojeluviranomaisille vaan sellaiset asiat, joissa on valvontatarvetta muun työsuojeluviranomaisen valvontaan kuuluvan lain nojalla, tulisi aina siirtää valtuutetulta työsuojeluviranomaisille. AVI toteaa, että työelämän asiantuntemus yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa tulee turvata, vaikka ehdotuksen perusteluissa sitä ei erityisesti ole mainittu.

7.3 Saamelaiskäräjät ja Svenka Finlands folkting

Saamelaiskäräjät toteaa, ettei se tässä vaiheessa kannata vähemmistövaltuutetun muuttamista yhdenvertaisuusvaltuutetuksi, eikä tasa-arvo lautakunnan ja syrjintälautakunnan yhdistämistä. Saamelaiskäräjien mukaan työelämän syrjintää valvomaan tulisi perustaa oma valtuutettu, joka toimisi yhteistyössä työsuojelupiirien kanssa. Saamelaiskäräjät suhtautuu varauksellisesti yhdenvertaisuusvaltuutetulle ehdotettuun oikeuteen sovitella syrjintätapauksia työelämässä. Saamelaiskäräjät katsoo, että ihmisoikeusinstituution tai vähemmistövaltuutetun tehtäviin tulisi ottaa saamen kielilain toteutumisen valvonta ja kantelumekanismi.

Svenska Finlands folkting (Folktinget) katsoo, että tulevaisuudessa olisi pyrittävä selvittämään mahdollisuutta laajentaa yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa myös työelämän puolelle. Folktinget kannattaa syrjintävaltuutetun viran korvaamista yhdenvertaisuusvaltuutetun viralla ja valtuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen. Folktingetin mukaan valtuutetun toimistossa samoin kuin yhdenvertaisuuslautakunnassa tulisi taata ruotsinkielisten edustus.

7.4 Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Suomen evankelis-luterilainen kirkko pitää ensiarvoisen tärkeänä, että syrjinnän vastaisen lainsäädännön valvontajärjestelmä on ymmärrettävä ja järkevä kokonaisuus. Se katsoo, että mikäli tasa-arvolakia ja yhdenvertaisuuslakia valvotaan eri tavoin, tulisi pohtia, onko nykyisten syrjintälautakunnan ja tasa-arvolautakunnan yhdistämiselle riittäviä perusteita.

Työmarkkinajärjestöt katsovat toimikunnan ehdotusten selkiyttävän työsuojeluviranomaisten ja yhdenvertaisuusvaltuutetun työnjakoa. Työmarkkinajärjestöt eivät kannata valtuutetulle rinnakkaista roolia työsuojeluviranomaisten kanssa, erityistä oikeutta saada tietoa työnantajilta yhdenvertaisuuslain valvomiseksi työelämässä tai työsuojeluviranomaisille säädettäväksi ehdotettua velvollisuutta pyytää yhdenvertaisuusvaltuutetulta lausunto yhdenvertaisuuslain kannalta merkittävässä asiassa. Valtuutetulla ei myöskään tulisi olla oikeutta käydä keskusteluja yhdenvertaisuuslain vapaaehtoisen noudattamisen edistämiseksi. Sen sijaan valtuutetulla voisi olla mahdollisuus keskustella työpaikoilla

silloin, kun hän osallistuu asiantuntijana työsuojeluviranomaisten tarkastukseen työpaikalla. Työmarkkinajärjestöt kannattavat ehdotetun yhdenvertaisuuslautakunnan toimivallan laajentamista kaikkiin syrjintäperusteisiin, mutta katsovat, että työelämän osalta toimivallan tulisi olla työneuvostolla. Työmarkkinajärjestöt kannattavat laajapohjaisen neuvottelukunnan perustamista sinällään, mutta uudelleen järjesteltynä siten, että työelämälle luodaan oma neuvottelukunta.

Elinkeinoelämän keskusliitto ja Suomen Yrittäjät esittävät, että yhdenvertaisuuslautakunnan jaostokokoonpanoissa tulisi olla aina yhtä monta asiantuntijajäsentä kuin lainoppinuttakin. Ne katsovat, että lautakunnan tiedonsaantioikeuden ei tule koskea toiminnanharjoittajien palveluksessa olevia eikä yrityssalaisuuksia. Yhdenvertaisuuslautakunnalla ei tulisi niiden mukaan olla mahdollisuutta asettaa uhkasakkoa kielto- ja velvoitepäätösten tueksi kohtuullisten mukautusten laiminlyöntitapauksissa.

Kuluttajavirasto kiinnittää huomiota omaan rooliinsa yhdenvertaisuuden valvojana kuluttajansuojaa koskevissa asioissa ja katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetun ja kuluttajaviraston suhteen määrittely olisi tarpeen. Kuluttajavirasto kannattaa yhteistyön kehittämistä valtuutetun kanssa ja katsoo, että erityisen tärkeää olisi yhteistyön ja tehtäväjaon selkiyttäminen moniperusteisen syrjinnän valvonnan kannalta.

Amnesty International, Suomen osaston mukaan erityisesti työelämää koskevaa valvontaa ei ehdotuksessa esitetä riittävästi vahvistettavaksi. Se pyytää kiinnittämään asiaan huomiota jatkovalmistelussa.

Ihmisoikeusliitto katsoo, että työelämää koskevan valvonnan osalta esityksessä on puutteita. Se korostaa, että yhdenvertaisuuslainsäädäntö ei ole ns. työläinsäädäntöä ja niinpä valvonnan riippumattomuus ja puolueettomuus tulee taata. Ihmisoikeusliiton mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulee säätää riittävän laajat toimivaltuudet. Ihmisoikeusliitto pitää parhaana vaihtoehtona valtuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen. Ihmisoikeusliitto kannattaa tasa-arvo- ja syrjintälautakunnan yhdistämistä ja katsoo, että uudella lautakunnalla tulisi olla toimivalta myös työelämän syrjintätapauksissa. Yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnan roolia ja suhdetta muihin samantyyppisiin neuvottelukuntiin tulee Ihmisoikeusliiton mukaan pohtia tarkemmin. Ihmisoikeusliitto huomauttaa, että YK:n vammaisyleissopimuksen mukainen valvontajärjestelmä olisi syytä luoda jo tällä esityksellä, mutta esitys ei tässä muodossa ole tyydyttävä.

Kuuloliitto pitää mietinnön epäkohtana työelämän valvonnan rajaamista yhdenvertaisuusvaltuutetun ja -lautakunnan toimivallan ulkopuolelle.

Kuurojen Liitto ry ilmaisee olevansa erityisen tyytyväinen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallan laajentamiseen ja katsoo, että yhdenvertaisuuslain valvonta työelämässä tulisi kuulua kokonaisuudessaan yhdenvertaisuusvaltuutetulle. Jos ensisijainen vastuu yhdenvertaisuuslain valvonnasta kuitenkin jää työsuojeluviranomaisille, tulisi näillä olla velvollisuus toimia yhteistyössä yhdenvertaisuusvaltuutetun kanssa. Ehdotetun yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi toimia YK:n vammaisten oikeuksia koskevan yleissopimuksen edellyttämällä tavalla kuuroja koskevissa asioissa yhteistyössä mm. Kuurojen Liiton

kanssa. Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle olisi osoitettava riittävät resurssit, jotta voidaan taata toimiston riittävä vammaisasioiden asiantuntemus. Kuurojen Liitto kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen sekä tasa-arvolautakunnan ja syrjintälautakunnan yhdistämistä yhdenvertaisuuslautakunnaksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen. Mannerheimin lastensuojeluliiton mukaan tiivis yhteistyö eri valtuutettujen välillä on välttämätöntä, mutta valtuutettuja ei tule yhdistää, sillä asiantuntemus on turvattavissa parhaiten erillisillä valtuutettujen viroilla.

Naisjärjestöjen keskusliitto katsoo, että valtuutetut ja lautakunnat tulee pitää jatkossakin erillään, joskin valtuutettujen oikeuksia ja velvollisuuksia tulisi lähentää toisiinsa.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry katsoo, että mietinnössä esitetty malli lainvalvonnasta ei ole tyydyttävä. Sen mukaan puutteita on etenkin valvonnan järjestämisessä työelämässä. NYTKIS ry kannattaa tasa-arvo- ja syrjintälautakuntien yhdistämistä, mutta katsoo, että lautakunnalla tulisi olla toimivalta myös työelämässä.

Pelastakaa Lapset ry pitää erittäin tärkeänä lapsiasiavaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteistyötä.

Potilasyhdistys Trasek ry toteaa, että sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistämiseksi olisi eri toimijoiden välille kehitettävä toimivat yhteistyömuodot.

Suomen ammattikorkeakouluopiskelijakuntien liitto SAMOK ry katsoo, että toimikunnan ehdotukset yhdenvertaisuusvaltuutetun ja yhdenvertaisuuslautakunnan perustamisesta osoittavat kiitettävällä tavalla sitoutumista eri ryhmien yhdenvertaisuuden lisäämiseen. Valtuutetun ja lautakunnan perustaminen myös helpottavat syrjittyjen asemaan sellaisissa korkeakouluissa opiskelevien asemaa, joissa ei ole vielä sitouduttu yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Seta ry kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun viran ja toimiston perustamista laajentamalla toimivaltuuksia ja muuttamalla niiden nimeä. Seta katsoo, että laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta tulisi mainita kaikki yhdenvertaisuuslain mukaiset syrjintäperusteet, ei pelkästään ulkomaalaisia, etnisiä vähemmistöjä ja vammaisia ihmisiä. Seta vaatiiikin, että seksuaalinen suuntautuminen lisätään vammaisuuden, ulkomaalaisasioiden ja ihmiskaupan tuntemuksen rinnalle kohtaan, jossa määritellään yhdenvertaisuusvaltuutetulta vaadittavasta asiantuntemuksesta. Seta pitää tärkeänä, että valtuutetulle säädettäisiin ehdotettua laajempi, työsuojeluviranomaisten kanssa rinnakkainen toimivalta työelämässä. Syrjinnän kohteeksi joutuneella tulisi olla mahdollisuus itse valita, ottaako hän yhteyttä valtuutettuun vai työsuojeluviranomaisiin. Seta katsoo, että perusteilla oleva ihmisoikeusinstituutio voisi taata parhaan toimintaympäristön valtuutetulle. Seta korostaa, että yhdenvertaisuusneuvottelukunnassa tulisi olla edustettuna kaikki syrjintäperusteet kattava asiantuntemus. Seta kannattaa laaja-alaisen yhdenvertaisuuslautakunnan perustamista, mutta kehottaa kuitenkin vielä harkitsemaan tarkoin lautakuntien yhdistämistä.

Suomen Islamilainen Neuvosto SINE ry pitää tärkeänä, että yhdenvertaisuuskysymykset keskitetään yhdenvertaisuusvaltuutetulle. Jos yhdenvertaisuuslain valvonta työelämän osalta jätetään työsuojeluviranomaisille, olisi työsuojeluviranomaisten asiantuntemusta yhdenvertaisuusasioissa lisättävä.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla rinnakkainen tai ainakin täydentävä toimivalta yhdenvertaisuuslain valvonnassa työelämässä työsuojelupiirien kanssa. Allianssi katsoo, että vammaisten henkilöiden osallisuus työsuojelupiirien toiminnassa tulee järjestää, mikäli työsuojeluviranomaiset valvovat edelleen yhdenvertaisuuslakia työelämässä. Valtuutetulla tulisi Allianssin mukaan olla laajat tiedonsaantioikeudet ja se kannattaa valtuutetun neuvonta- ja ohjausvelvollisuuden laajentamista muihinkin kuin vain etnisen taustan perusteella syrjityksi tulleisiin henkilöihin.

Vammaisfoorumi kannattaa tasa-arvo- ja syrjintälautakuntien yhdistämistä. Vammaisfoorumi pitää syrjintää kohdanneen henkilön näkökulmasta ongelmallisena, että työelämän valvontajärjestelmään ei esitetä uudistuksia. Sidosryhmien osallisuus yhdenvertaisuuslautakunnan toiminnassa tulisi määritellä tarkemmin laissa ja vammaisedustus lautakunnassa taata. Mikäli työelämän osalta valvonta säilyy työsuojeluviranomaisilla, vammaisedustus työsuojeluviranomaisessa tulee järjestää. Vammaisfoorumi kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle valtuutetulle laajaa tiedonsaantioikeutta ja rinnakkaista tai ainakin täydentävää toimivaltaa työsuojeluviranomaisten kanssa valvottaessa yhdenvertaisuuslakia työelämässä. Vammaisfoorumi katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävien ja toimenpiteiden jakaminen sekä yhdenvertaisuuslakiin että lakiin yhdenvertaisuusvaltuutetusta aiheuttaa jonkin verran epäselvyyttä. Vammaisfoorumi pitää välttämättömänä, että YK:n vammaisyleissopimuksen vaatimusten täyttämiseksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon tulee vammaisten oloihin perehtynyt työntekijä. Vammaisfoorumi kannattaa valtuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen ja pitää neuvottelukunnan perustamista valtuutetun yhteyteen erittäin tarpeellisena.

Vammaisten ihmisoikeuskeskus Viken mukaan mietinnön suurin puute koskee yhdenvertaisuuden toteutumisen valvontaa työelämässä, joka ehdotuksen mukaan jää edelleen työsuojeluviranomaisille. Vike kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle laajaa toimivaltaa, joka kattaisi kaikki elämäalueet mukaan lukien työelämän. Viken mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetulla tulisi olla rinnakkainen tai ainakin täydentävä toimivalta työsuojeluviranomaisten kanssa valvottaessa yhdenvertaisuuslain toteutumista työelämässä. Vike kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun sijoittamista eduskunnan yhteyteen. Vike katsoo mietinnön puutteeksi myös sen, että työelämässä ei tulisi ehdotuksen mukaan olemaan yhdenvertaisuuslautakuntaa vastaavaa matalankynnyksen oikeusturvaelintä. Vike huomauttaa, että vammaisten henkilöiden osallisuus olisi taattava niin yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa, yhdenvertaisuuslautakunnan kokoonpanossa kuin työsuojeluviranomaisessakin ottamalla tästä lakiin nimenomaiset säännökset.

Vanhustyön keskusliitto pitää myönteisenä yhdenvertaisuusvaltuutetun ja yhdenvertaisuuslautakunnan toimivallan laajentamista.

Verksamheten Juridiskt ombud i Svenskfinland inom handikappsektorn ja FDUV:n mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun ja -lautakunnan toimivaltuuksia olisi tarkennettava kielikysymysten osalta. Ne katsovat, että yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunnassa tulisi olla mukana ruotsinkielisten edustus ja yhdenvertaisuuslautakunnassa molempien kansalliskielten sekä saamelaisten edustajat. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoa koskeviin säännöksiin tulisi niiden mukaan lisätä maininta siitä, että henkilökuntaan tulee kuulua yhtäältä henkilöitä, joiden ruotsikielen taidot ovat erinomaiset, ja toisaalta henkilöitä, joilla on asiantuntemusta moniperusteisesta syrjinnästä.

8 Sanktiot ja vireillepano-oikeus

8.1 Ministeriöt

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön mukaan on olennaista kiinnittää huomiota siihen, että moniperusteista syrjintää koskeva seuraamusjärjestelmä on yhdenmukainen kaikkien syrjintäperusteiden kohdalla. Esitetystä lainsäädännössä tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain välillä on kuitenkin eroja syrjintäkieltojen rikkomisen seuraamusten osalta. Ministeriö katsoo, että yhdenvertaisuuslain rikkomisesta määrättävän hyvityksen on oltava riittävän korkea ollakseen tehokas ja ennaltaehkäisevä.

8.2 Valvontaviranomaiset ja neuvottelukunnat

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että yhdenvertaisuuslakiin tulisi sisällyttää tasa-arvolakia vastaava työnantajan velvollisuus antaa selvitys menettelystään. Myös hyvityskanteen kanneajan työsyryntää koskevissa kanteissa tulisi olla yhdenmukainen tasa-arvolain kanssa. Valtuutettu toteaa, että lainsäädännön tehokkaan toteutumisen ja lainsäädännön yhdenmukaisuuden kannalta alarajan säätäminen hyvitykselle olisi perusteltua. Hyvitysvelvollisuuden laajentaminen viranomaisille niiden toimiessa työnantajan tai koulutuksen järjestäjän roolissa, on valtuutetun mukaan merkittävä käyttöalan laajennus ja vaatii tarkempia perusteluja.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE pitää hyvitykseen ehdotettua laajennusta olennaisena parannuksena ja katsoo, että hyvityksen määrää arvioitaessa tulisi syrjinnän moniperusteisuus ottaa huomioon.

Etelä-Suomen Aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue (AVI) katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi selvittää tarkemmin mihin kaikkiin tilanteisiin vastatoimien kiello soveltuu, sillä soveltamistilanteet ovat usein epäselviä. AVI esittää, että työnantajalle säädettäisiin tasa-arvolain mukainen velvoite antaa pyynnöstä selvitys rekrytoinnista. Näin voitaisiin parantaa työsuojeluviranomaisten mahdollisuuksia puuttua työhönotossa tapahtuvaan syrjintään.

8.3 Yhdistykset, järjestöt ja uskonnolliset yhdyskunnat

Suomen Kuntaliitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos esittävät, että lakiehdotuksesta poistetaan säännökset yhdenvertaisuuslautakunnan mahdollisuudesta asettaa uhkasakko sekä säännös yhdistysten ja muiden yhteisöjen vireillepano-oikeudesta. Hyvitykseen oikeuttaviin syrjintäperusteisiin ei Kuntaliiton ja työmarkkinalaitoksen mielestä tulisi kuulua ”muu henkilöön liittyvä syy”. Lisäksi ne katsovat, että mukautusten laiminlyönnin tulisi oikeuttaa hyvitykseen vain, jos laiminlyönti on johtanut välilliseen tai välittömään syrjintään.

Työmarkkinajärjestöjen mukaan ”muu henkilöön liittyvä syy” ei tulisi olla hyvitykseen oikeuttava peruste.

Elinkeinoelämän keskusliitto ja Suomen Yrittäjät eivät kannata yhdistysten ja muiden yhteisöjen oikeutta panna asia vireille yhdenvertaisuuslautakunnassa. Ne katsovat, että hyvitykseen oikeuttaviin syrjäntäperusteisiin ei tulisi kuulua ”muu henkilöön liittyvä syy”.

Kuuloliitto pitää tärkeänä, että laissa säädettäisiin kansalaisjärjestöille kanneoikeus. Kuuloliitto kannattaa hyvityksen ylärajan poistamista.

Seta ry kannattaa järjestöille mahdollisuutta pyytää lausunto yhdenvertaisuuslautakunnalta. Seta katsoo myös, että yhteisöillä tulisi olla vireillepano-oikeus ja mahdollisuus aloittaa oikeudellinen menettely.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n pitää erinomaisena yhdistyksille ja järjestöille säädettäväksi ehdotettua mahdollisuutta aloittaa oikeudellinen tai hallinnollinen menettely kantajan puolesta tai häntä tukeakseen.

Vammaisfoorumi kannattaa toimikunnan ehdotusta säätää hyvityksestä ilman alarajaa.

Lausuntopyyntö toimikunnan mietinnöstä lähetettiin seuraaville tahoille

Ulkoasiainministeriö
Sisäasiainministeriö
Puolustusministeriö
Valtiovarainministeriö
Opetusministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Ympäristöministeriö

Uudenmaan työsuojelupiiri
Kuluttajavirasto

Lapsiasiavaltuutettu
Tasa-arvovaltuutettu
Vähemmistövaltuutettu

Syrjintälautakunta
Tasa-arvolautakunta

Ihmisoikeusasiain neuvottelukunta, ulkoasiainministeriö
Kieliasiaain neuvottelukunta, oikeusministeriö
Saamelaisasian neuvottelukunta, oikeusministeriö
Etnisten suhteiden neuvottelukunta, sisäasiainministeriö
Vähemmistöasiain neuvottelukunta, sisäasiainministeriö
Nuorisoasiain neuvottelukunta, opetusministeriö
Romaniasiaain neuvottelukunta, sosiaali- ja terveysministeriö
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, sosiaali- ja terveysministeriö
Valtakunnallinen vammaisneuvosto, sosiaali- ja terveysministeriö
Vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta, sosiaali- ja terveysministeriö

Saamelaiskäräjät
Svenska Finlands folkting

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Suomen Yrittäjät
Valtion työmarkkinalaitos
Kunnallinen työmarkkinalaitos
Kirkon työmarkkinalaitos
Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Akava ry

Finanssialan keskusliitto ry

Amnesty International, Suomen osasto
Ihmisoikeusliitto ry

Lastensuojelun Keskusliitto
 Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 Pelastakaa Lapset ry
 Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
 Omaishoitajat ja Läheiset -liitto ry
 Vanhusasiavaltuutettu
 Vanhus- ja lähimmäispalveluliitto ry
 Vanhustyön keskusliitto ry

Fintiko Romano Forum – Suomen romanifoorumi
 Romano Missio ry
 Pakolaisneuvonta ry
 Suomen pakolaisapu ry
 ENAR Finland
 SONDIP – Varsinais-Suomen monikulttuuristen yhdistysten liitto ry
 Suomen somaliliitto ry
 Suomen venäjänkielisten yhdistysten liitto ry

Naisjärjestöjen keskusliitto
 Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry
 Monika-Naiset Liitto ry
 Miessakit ry
 SETA ry
 Trasek ry

Erilaisten oppijoiden liitto ry
 Kehitysvammaliitto ry
 Kuurojen liitto ry
 Mielenterveyden keskusliitto ry
 Pieni- ja Isokenkäiset ry
 Vammaisfoorumi ry
 Vammaisten ihmisoikeuskeskus

Suomen evankelisluterilainen kirkko, Kirkon ihmisoikeuskysymysten neuvottelukunta
 Suomen ortodoksinen kirkko
 Helsingin juutalainen seurakunta
 Suomen Islamilainen Neuvosto SINE ry
 Vapaa-ajattelijain liitto ry

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-466-978-8 (nid.)
ISBN 978-952-466-979-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIOEUUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi